

Konferentie
van in Nederland
gevestigde Religieuzen

knr

bulletin

jaargang 27 • nummer 1 • april 2024

In beeld • Vol vertrouwen
de weg gegaan • pagina 4

Synode • De Kerk is altijd
in verandering • pagina 14

Religieus erfgoed •
Zien – bewogen worden –
in beweging komen • pagina 22

Redactioneel

“We zijn vol vertrouwen de weg ingegaan die ons gewezen werd.” Met deze zin opent het eerste artikel van dit Bulletin, een verhaal over de nieuwe intredes bij de dominicanessen van Neerbosch. Het zou ook het thema van dit Bulletin kunnen zijn. Veel van de verhalen in dit nummer gaan over nieuwe wegen die religieuzen zoeken om hun charisma en spiritualiteit over te dragen. Dat kan op allerlei manieren. Zoals bij de broeders van Huijbergen die gastvrijheid bieden aan De Huijberg, een leefgemeenschap met veel aandacht voor de schepping en passend bij de franciscaanse traditie. Een ander voorbeeld is de Beweging van Barmhartigheid, die 25 jaar geleden werd opgericht door enkele fraters van Tilburg. Dat jubileum werd feestelijk gevierd.

Een hele andere manier van het laten zien van het charisma en de waarden van het religieus leven is Ons Kloosterpad. In 2021 opende deze rondwandeling langs kloosters in het oosten van Brabant. Door vernieuwde samenwerking zal het pad de komende tijd verder worden uitgebreid naar West-Brabant en Vlaanderen en komen er ook fietsroutes bij.

Vol vertrouwen op weg gaan past ook bij het synodale proces waarin we als Kerk op weg zijn met elkaar. Zuster Katharina Kluitmann vertelt over dit proces en over de Synodale Weg die in Duitsland al eerder was gestart. Verandering is nodig, vindt zij, maar we moeten ook geduld hebben.

Dit jaar gaan we met een Jaar van Gebed ook op weg naar het Heilig Jaar 2025 dat als thema Pelgrims van Hoop heeft gekregen. Hierover kunt u in dit nummer en in de komende Bulletins nog het nodige lezen.

2024

Colofon

Het KNR-bulletin (ISSN: 1569-9447) is een uitgave van de afdeling communicatie van de KNR en verschijnt drie maal per jaar. Door middel van dit bulletin wil de redactie religieuzen in Nederland en belangstellenden informeren over ontwikkelingen die zich afspelen in de wereld der religieuzen in brede zin. De redactie behoudt zich het recht voor om toegezonden kopij in te korten. Aan ieder bestuur van de bij de KNR aangesloten religieuze instituten en aan de redacties van congregatiebladen wordt een exemplaar verstrekt. Daarnaast ontvangen leden van commissies van de KNR het blad. Afzonderlijke gemeenschappen en individuele religieuzen kunnen het bulletin op aanvraag toegezonden krijgen. Artikelen mogen met bronvermelding overgenomen worden. Om dit blad toe te kunnen sturen, bewaart de KNR uw adresgegevens. Wij doen dat zorgvuldig. Indien u het Bulletin niet langer wenst te ontvangen kunt u zich afmelden via communicatie@knr.nl. Een interactieve vorm van dit blad is te vinden op de website www.knr.nl.

Foto's voorzijde: Beeld van Sint Franciscus in de tuin van de Huijberg. foto: De Huijberg. Kleine afbeelding: Erica Op 't Hoog
Vormgeving en lay-out: Vormweijjs, Nijmegen

KNR-afdeling communicatie, Postbus 111, 5201 AC 's-Hertogenbosch

Redactiesecretariaat/Eindredactie: Erica Op 't Hoog

T: 073 – 6921321, **E:** communicatie@knr.nl

www.knr.nl / www.religieuzen.nl / www.bewogenheid.nl

Het volgende nummer van het KNR-bulletin verschijnt eind juli 2024

Sluitingsdatum van kopij: 10 juni 2024

inhoud

In beeld	4
• Vol vertrouwen de weg gegaan	4
• Bestuurswisselingen & Professies	7
• Hernieuwde samenwerking stelt toekomst Ons Kloosterpad veilig	8
Projecten	11
• Bestaan in de marge – <i>Bezoek aan het Harriet Tubman Huis</i>	11
Synode	14
• De Kerk is altijd in verandering. Zonder verandering is er geen leven – <i>Zuster Katharina Kluitmann over luisteren en het Synodaal Proces</i>	14
Religieus leven	18
• <i>Klassieke en nieuwe vormen van religieus leven samen op weg</i> – Hier loopt een lijntje van zegen doorheen	18
Religieus erfgoed	22
• Zien – bewegen worden – in beweging komen – <i>25 jaar Beweging van Barmhartigheid</i>	22
Teksten om over na te denken	26
• Het is het vertrouwen	26
Boeken en beelden	28
• Blijdenissen • Bidden met de Bijbel • In den beginne was het Woord • Een gegijzelde monnik • Hemels groen • Tante José • Jaar van Gebed	
Pelgrims van hoop	30
• Jaar van Gebed	30
Varia / korte berichten	32
• Jonge religieuzendag rond gebed • Onderscheiding voor zuster Regina Mattens • Vraag en aanbod • Religieuzen uit het Wereldhuis in Boxtel planten Laudato Si' boom • Middeleeuws Graduale Sint Agatha opgenomen in Unesco Nederlands Memory of the World Register • The Sisterhood Bag. Tassenproject voor hoop en liefde	
Agenda	36

Vol vertrouwen de weg gegaan

“We zijn vol vertrouwen de weg ingegaan die ons gewezen werd.” Woorden van zuster Therese Mentink, vormingsverantwoordelijke van de dominicanessen van de H. Familie, beter bekend als de dominicanessen van Neerbosch. Die weg leidde ertoe dat in november 2020 na 22 jaar weer twee vrouwen hun tijdelijke professie deden bij de congregatie. Het was een lang en zorgvuldig proces vertellen zuster Therese en zuster Angèle Schamp, algemeen overste.

De geschiedenis van de dominicanessen van Neerbosch is zoals die van meer 19de eeuwse congregaties. In 1848 gesticht als onderwijscongregatie en gestart met enkele zusters van de Dominicanessen van Voorschoten. Op verzoek van de dominicaan Dominicus van Zeeland, pastoor van de parochie in Neerbosch, kwamen twee zusters vanuit Rotterdam naar Neerbosch om daar onderwijs aan meisjes te gaan geven. Als snel kwamen er meer zusters en werd het moederhuis aan de Dennenstraat 97 gebouwd, dat nu als kantoor fungeert.

Onderwijs en zorg

De congregatie groeide verder uit. Er waren zusters werkzaam in vele plaatsen in het land: o.a. in Laren, Den Haag, Amsterdam, Utrecht, Goor en Tilburg, voornamelijk in het onderwijs, maar later ook in de ziekenzorg, gezinszorg en pastoraat. “Onze zusters gingen vaak naar plekken toe op uitnodiging van een bisschop of pastoor,” vertelt zuster Therese. “Zo kwamen we wat meer los te staan van de dominicanen.” Zuster Angèle vult aan: “In de jaren zestig van de vorige eeuw hadden we een overste die vooruitstrevend was.

Ze vroeg de zusters die in de huizen werkten wat ze graag zouden willen doen. Een deel van hen wilde graag in de gezinszorg werken en kreeg daarom een interne opleiding van een jaar in Brummen. We gingen ook in kleine gemeenschappen van vier tot zes zusters wonen dichtbij de mensen in de wijken waar we werkten.”

Zo kwam zuster Angèle op Ameland terecht. De bisschop van Groningen had gevraagd om zusters die gezinszorg en kleuteronderwijs konden opzetten en dus vertrokken er enkele dominicanessen naar

v.l.n.r. Zusters Catharina Al, Marga Ziggelaar, Therese Mentink en dominicaan Stefan Mangnus tijdens de professieviering | Foto: Ramon Mangold

Tijdelijke professie zusters Marga en Catharina met zuster Angèle | Foto: Arjan Broers

Ameland. Enkele jaren later ging zuster Angèle erheen om op de lagere school les te geven. “We woonden daar heel zelfstandig en moesten zelf alles regelen.

Door in kleine groepen te leven groei je naar elkaar toe. Je hebt allemaal dezelfde idealen en roeping.”

De deur weer op een kier

In de jaren tachtig kwam zuster Therese in aanraking met een kleine groep dominicanessen die in Den Haag een gemeenschap vormden en ging daar ook in huis wonen. “Zo maakte ik kennis met het religieuze leven en ik werd er erg door geraakt. Dit was wat ik ook wilde. In diezelfde periode ging Holkje van der Veer in Zwolle bij de dominicanessen wonen en ook zij had het verlangen in te treden. Maar in eerste instantie werden we beiden niet aangenomen. Er werden geen nieuwe leden meer toegelaten, de congregatie was in afbouw. Ik ben daarom ook bij andere congregaties gaan kijken, maar bij de dominicanessen voelde ik me thuis. Ik deed ieder jaar bij een pastoor mijn privé-geloften. Toch voelde dat niet helemaal goed. Ik voelde me als een eeuwige verloofde.”

Toen er een nieuw bestuur kwam werd de deur toch op een kier gezet. We konden als geassocieerd lid meeleven. Dat heb ik gedaan.”

Ook Holkje bleef vragen om toegelaten te worden en zij kreeg uiteindelijk toestemming om aan het noviciaat te beginnen. Zuster Angèle: “En ik werd door de overste gevraagd om haar te begeleiden, om magistra te worden. Ik hoopte heel even dat het als een soort weekendbaan kon naast mijn werk voor de klas, maar de magistra en de novicen moeten in één apart noviciaat wonen. En zo vertrok ik na 28 jaar vanaf Ameland terug naar Goor, waar ik ooit begonnen was. Daar werd het koetshuis van de Havenzate, ons klooster, bestemd voor het noviciaat. Daar ben ik met Holkje en nog een medezuster gaan wonen.”

Een jaar na Holkje kreeg ook Therese toestemming om aan het noviciaat te beginnen. Na haar professie kwamen er geen nieuwe novicen meer. Zuster Therese ging terug naar Wassenaar en zuster Angèle naar Nijmegen waar ze bestuurstaken kreeg en het noviciaatsgebouw en klooster in Goor werden verkocht.

Opnieuw belangstellenden

Lang leek het erop dat Holkje en Therese de laatste ingetreden zusters zouden zijn. Maar door een uitspraak van Holkje veranderde dat. Tijdens de presentatie van haar nieuwe boek stelde ze hardop de vraag waar de vrouwen bleven die zuster wilden worden. Bij de

Professieviering zusters Catharina en Marga | Foto: Ramon Mangold

dominicanen hadden zich in de jaren daarvoor immers wel verschillende nieuwe leden gemeld. Die uitspraak haalde de kranten en er meldden zich verschillende vrouwen die inderdaad met die vraag rondliepen. “Wat nu?”, vroeg zuster Angèle die inmiddels algemeen overste was, zich af. “We hebben toen met een drietal andere Dominicaanse congregaties uitgebreid gesproken over hoe we hier mee om moesten gaan. Was het nog mogelijk om na zoveel jaar nieuwe leden toe te laten? Hoe ga je dat aanpakken? Wat kun je ze bieden? Na een tijdje hebben we deze vrouwen uitgenodigd voor kennismakingsgesprekken. Gedurende een jaar zijn we regelmatig met de vier congregaties en deze vrouwen in gesprek gegaan om hen meer te vertellen over ons leven en spiritualiteit en over verwachtingen over en weer. Twee van deze congregaties hadden inmiddels besloten dat ze toch niet openstonden voor nieuwe zusters. Na dat jaar waren er twee vrouwen: - Catharina en Marga - die de stap wilden zetten en voor het leven als religieus kozen. Voor de anderen was het uiteindelijk toch niet hun weg.

Samen met de twee novicen gingen de zusters Angèle en Therese in 2019 in het nieuwe noviciaat wonen, een pand dichtbij het moederhuis ook aan de Dennenstraat. “Dichtbij de bron, dat vonden we belangrijk,” licht Angèle toe “En Therese ging hen begeleiden want ik vond het leeftijdsverschil voor mijzelf te groot.”

Grote verschillen

Het hele proces naar de start van het noviciaat en ook in de eerste vorming van de nieuwe zusters heeft veel teweeg gebracht. Therese: “We hebben zelf weer scherper kunnen ontdekken wie we zijn en waar we voor staan. We hebben nieuwe woorden moeten zoeken. Ons

apostolaat was gericht op onderwijs en zorg. Maar nu moeten we ons richten op de nieuwe noden van deze tijd. Het dominicaanse leven rust op vier pijlers: gebed, gemeenschap, studie en prediking.” Angèle vult aan: “Er zijn grote verschillen met de tijd waarin ik intrad. Wij kwamen vaak uit grote gezinnen en waren in die zin meer gewend aan het leven in een soort van gemeenschap. De maatschappij is nu veel meer ik-gericht. Voor ons allemaal was het daarom zoeken naar een goede balans tussen de individuele wensen van de nieuwe zusters en het belang van de gemeenschap.” De vrouwen die nu intreden zijn over het algemeen ook veel ouder dan in de tijd van zuster Angèle. Therese vindt dat wel een goede zaak. “Vanaf een jaar of dertig vind ik wel een goede leeftijd. De vrouwen weten beter wie ze zijn en wat ze kunnen en willen. Ik ben ook geen opvoeder, ik ben hun begeleider in hun verdere weg naar het leven als religieus.”

Ook rond het dragen van het habijt zijn er verschillen. Angèle: “Wij hebben na het Vaticaans Concilie heel bewust ons habijt uitgetrokken, omdat we meer naast de mensen wilden staan. Het habijt zorgde voor afstand.

Nu is het dragen van het habijt voor de nieuwe zusters een vorm van getuigenis en een bewuste keuze. Omdat we wisten dat het gevoelig kon liggen bij de oudere zusters hebben we hierover een enquête gehouden. De oudere zusters zien ook dat het voor deze tijd juist nodig is om als religieuzen weer zichtbaar te zijn. Het dragen van een habijt heeft nu een andere functie.”

Therese: “Net zoals grootouders en ook ouders niet altijd begrijpen welke weg hun kinderen kiezen, zo is dat bij de verschillende generaties zusters soms ook. Maar over het algemeen geeft de komst van de

nieuwe zusters hoop en blijheid dat we de deur open hebben gehouden. Het leven dat ze zelf hebben geleefd en de keuzes waar zij altijd achter hebben gestaan, worden voortgezet. In hun vorming gaan de nieuwe zusters ook in gesprek met de ouderen. Die leven mee, bidden mee en dragen zo de nieuwe zusters in hun weg.” Angèle: “het ouder worden als gemeenschap brengt ook veel veranderingen mee. Je gaat van een werkgemeenschap naar een leefgemeenschap, waarin de zorg voor elkaar steeds belangrijker wordt. Wie je bent wordt niet meer bepaald door je werk. Maar voor God gaat het om het ‘zijn’. Door hun gebed en de aandacht voor elkaar dragen de oudere zusters de gemeenschap ook.”

Toekomst is open

Marga en Catharina legden op 18 november 2023 hun eeuwige professie af. Ondertussen was ook Nadia toegetreden tot het noviciaat. Zij heeft in 2022 haar tijdelijke geloften afgelegd. Inmiddels zijn de drie jongere zusters naar een ander pand in Nijmegen verhuisd waar ze een kleine gemeenschap zijn gestart. In het noviciaat aan de Dennenstraat zijn er weer twee nieuwe novicen begonnen.

Hoe de toekomst eruit ziet weten de zusters niet. “De toekomst is van God,” antwoordt Therese. “Wij zijn de weg gegaan die gewezen werd. We hebben onze ogen en oren open gehouden voor de noden van deze tijd en voor de vragen die op ons af kwamen. We zijn ingegaan op de uitnodiging en zijn vol vertrouwen dat God ons er doorheen zal leiden, zoals we altijd geleid zijn.”

ERICA OP 'T HOOG

Bestuurswisselingen

Broeders van Oudenbosch

- Op 21 juni 2023 is door het dicasterie voor instituten van het Godgewijde leven en sociëteiten van apostolisch leven bevestigd dat broeder Cees van Dam algemeen overste is van de broeders van Oudenbosch voor een periode van zes jaar.

Franciscanessen van Sint Lucia

- De heer Theo Reulings ofs is de pauselijke commissaris voor de zusters

Liefdezusters van de Heilige Carolus Borromeus

- Zuster Lisbeth Ratwasih, regionale overste
- Zuster Angelica Valkengoed, lid
- Zuster Kitty Andree, lid

Huis Nederland van de Broeders van Huijbergen

- Broeder Marcus de Deijn, overste
- Broeder Huub Brooijmans, lid
- Broeder Bram Hommel, lid
- Broeder Lambertus Vermeer, lid
- Broeder Thomas Bone, lid

Dominicanessen van de H. Familie (Neerbosch)

- Zuster Angèle Schamp, algemeen overste
- Zuster Therese Mentink, eerste raadzuster
- Zuster Ardina Merks, tweede raadzuster

Nederlandse Regio Missiezusters van het Kostbaar Bloed

- Zuster Johanna Maria Wagner, regionaal overste
- Zuster Madeleine Bouman, eerste assistente
- Zuster Sarto Stürmer, tweede assistente

Bestuur missiezusters Kostbaar Bloed, v.l.n.r. zuster Sarto, zuster Maria en zuster Madeleine

Professies

Trappisten Abdij Maria Toevlucht, Zundert

- Op 19 maart 2024 legde broeder Harold Seesing zijn eeuwige geloften af

V.l.n.r. Heleen Huisjes van VisitBrabant, abt Denis Hendrickx, namens de samenwerkende kloosters en gedeputeerde Jos van der Horst, na het tekenen van de samenwerkingsovereenkomst. | Foto: VisitBrabant

toegerust om Ons Kloosterpad te beheren, door te ontwikkelen en onder de aandacht te brengen. De route past bovendien naadloos bij beleidskader Levendig Brabant 2030 van de provincie rond cultuur, erfgoed, sport en vrije tijd.” De provincie Noord-Brabant heeft destijds de opdracht gegeven om het verhaal van het Brabantse kloosterleven uit te werken en te werken aan de opbouw van een netwerk. “In 2021 werden

diverse activiteiten georganiseerd in het kader van Jaar van het Brabants Kloosterleven. Ook werd in dat jaar Ons Kloosterpad gelanceerd. Wat mij betreft is dit een super geslaagd ‘instrument’ om het verhaal van het Brabants kloosterleven toegankelijk te maken voor een breed publiek. Daar ben ik trots op.”

Routes als verbinders en verhalenvertellers

Van der Horst was vooral trots op de inzet van vrijwilligers die deze route hebben ontwikkeld. In het K3-project van Erfgoed Brabant worden nu alle kloosters, kerken en kapellen digitaal ontsloten waardoor extra routebeleving aan Ons Kloosterpad kan worden toegevoegd. Heleen Huisjes, directeur van VisitBrabant: “Routes zijn verbinders en verhalenvertellers

waar alles bij elkaar komt. Het volgen van een route is bovendien goed voor de gezondheid. Nu al is 'Ons Kloosterpad' een van de meest populaire routes in Brabant. We gaan de route uitbreiden én nog mooier maken met kunst en verhalen. Juist ook de jongere bezoekers waarderen de spirituele beleving. De kloosterwaarden van vroeger zien we terug in de wensen van morgen: liefde voor de natuur, sociale binding, gezondheid voor lichaam en geest. Wandelen en fietsen op Ons Kloosterpad past goed bij de levensstijl waar Brabant voor staat: volop genieten, met respect en belangstelling voor jouw omgeving.”

Het beheer van de route is en blijft de verantwoordelijkheid van Visit Brabant. Dat gaat ook, in samenwerking met veel vrijwilligers kijken naar de geplande uitbreidingen. Zowel wat betreft de extra wandel- en fietsroutes als het toevoegen van elementen om de stilte te kunnen beleven.

In Vlaanderen wordt op dit moment gewerkt aan een langeafstandsroute in het landsschapspark de Merode. In dit gebied ligt ook een aantal

abdijen en kloosters. Gekeken wordt hoe beide routes op elkaar aan kunnen sluiten in de toekomst.

Vereniging van Samenwerkende Kloosters

De Vereniging van Samenwerkende Kloosters verbindt de kloosters die langs de route liggen. “De oprichting van deze vereniging was nodig om

Ons Kloosterpad toont een nieuw publiek wat het kloosterleven in deze tijd voorstelt. Dat is belangrijker dan ooit: het kloosterleven heeft eeuwenlang enorme invloed gehad op Brabant, maar dat verhaal wordt nauwelijks verteld en dreigt te verdwijnen.

de belangen van de kloosters vanuit één plek te organiseren,” vertelt Jeroen Crajé van de KNR. “Het doel is om de samenwerking tussen de

kloosters te bevorderen en een centraal aanspreekpunt te creëren.”

Een aantal zaken die te maken hebben met publiciteit en informatie rond Ons Kloosterpad zijn door de provincie overgedragen aan de Vereniging van Samenwerkende Kloosters. Te denken valt aan de website, de digitale nieuwsbrieven etc. Er is in het Jaar van het Kloosterleven mooi materiaal ontwikkeld, zoals een serie podcasts met verschillende kloosterlingen en het Bindboek met achtergrondinformatie en inspiratie rond de route. Om te voorkomen dat dat verloren gaat, is dit nu ondergebracht bij de Vereniging.

De kloosters zijn niet meer ieder afzonderlijk betrokken, maar worden vertegenwoordigd door één rechtspersoon. Het is de bedoeling dat ook kloostergemeenschappen die niet aan Ons Kloosterpad verbonden zijn daarvan kunnen profiteren. “We willen deze vereniging in de toekomst breder trekken,” aldus Jeroen Crajé. “bijvoorbeeld rond samenwerking bij de verkoop van kloosterproducten.”

ERICA OP 'T HOOG

Meer informatie over de Vereniging van Samenwerkende Kloosters: j.craje@knr.nl

Meer informatie over Ons Kloosterpad: www.onskloosterpad.nl

De routes zijn te vinden via www.visitbrabant.com/nl/routes/themaroutes/ons-kloosterpad

Ons Kloosterpad werd in 2021 officieel geopend door Commissaris van de Koning mevrouw Ina Adema bij de Clarissen in Megen. Zij liepen een deel van de route. | Foto: provincie Noord-Brabant

Bestaan in de marge

Bezoek aan het Harriet Tubman Huis

Juridische belemmeringen maken het voor vluchtelingen en uitgeprocedeerde asielzoekers onmogelijk een maatschappelijk en onafhankelijk bestaan op te bouwen. Hun noodgedwongen bestaan in de marge van de samenleving vergroot de kans op uitbuiting en misbruik. Angst voor autoriteiten belemmert hun de toegang tot essentiële voorzieningen zoals onderwijs en medische zorg.

Het Harriet Tubman Huis is een stichting voor de tijdelijke opvang van een klein aantal ongedocumenteerde vrouwen en hun kinderen die door procedureproblemen niet in de reguliere opvang terecht kunnen. KNR-PIN steunt deze stichting. Om die reden en omdat er veel wisselingen zijn geweest in het bestuur, in de coördinatoren en in de vrijwilligersgroep, leek het zinvol om eens te gaan kijken bij het Harriet Tubman Huis en in gesprek te gaan.

Sinds de oprichting in 1999 huurt de stichting drie flats naast elkaar voor de opvang deze vrouwen en hun kinderen. Deze flats liggen in

Amsterdam Zuid-Oost, ook bekend als De Bijlmer. Ik ontmoet één van de bestuursleden van de stichting, Marina d'Engelbronner. Het 'kantoor' is

een klein gedeelte van de drie flats en is niet veel meer dan een keukentafel en een keukenblokje. De vrouwen die tijdelijk zijn ondergebracht bij

Enkele kinderen uit het Harriet Tubman Huis

het Harriet Tubman Huis worden verwezen door het ASKV, er is een eendrachtige samenwerking tussen deze partijen. Én, er is een wachtlijst.

Zoals gezegd zijn er veel wisselingen geweest, dat heeft voor een belangrijk deel te maken met het feit dat de stichting dit jaar 25 jaar bestaat. Ook de vrijwilligers van het eerste uur zijn inmiddels op een leeftijd dat het welletjes is geweest. Zo legde de penningmeester vorig jaar op 82-jarige leeftijd zijn pen neer en zijn er meer van dit soort voorbeelden. Datzelfde gold voor de (vrijwillige!) coördinatoren. In tegenstelling tot wat we vaak bij andere stichtingen zien, staan de coördinatoren hier NIET op de loonlijst. Dat dat bij anderen vaak wel gebeurt, heeft als reden dat de continuïteit beter gewaarborgd is en er ook iemand is waar de vrijwilligers terecht kunnen. Een coördinator is ook vaak de terugkoppeling naar het bestuur. Tot vorig

jaar had het Harriet Tubman Huis veel geluk met haar coördinatoren. Eén van hen was een voormalig verpleegkundige, een andere had veel met vluchtelingen gewerkt in een AZC. Ook deze dames zijn inmiddels gestopt. Er is vervanging vanuit de vrijwilligersgroep. Het bestuur is ook - vanwege het belang van een goede coördinator en het behouden van vrijwilligers - aan het overwegen of er niet een coördinator in dienst moet worden genomen.

In 2020 zijn er statutenwijzigingen geweest. Reden hiervoor was onder meer dat de opvang in Nederland stroopt. Er is té veel vraag naar deze tijdelijke opvang en als iemand verder kán, omdat de rest geregeld is, blijkt er geen woonruimte beschikbaar te zijn. Een vrouw met kinderen op straat zetten is ook geen optie. Daarom is het maximum verblijf in dit huis van zes maanden naar drie jaar gegaan. Een andere

reden is dat het hele traject van een asielaanvraag in een slakkengang gaat! Dat zal u niet zijn ontgaan.

Bij de komst van een nieuwe moeder met kinderen, wordt zo goed mogelijk gekeken of dit ook past in het huis. Er wonen veel culturen en getraumatiseerde moeders en kinderen in een klein flatje en alle partijen zijn erbij gebaat dat dit zo goed mogelijk verloopt. Tot op heden zijn er geen gevaarlijke situaties ontstaan met de vrouwen. Toch proberen sommige landen van herkomst de vrouwen 'terug te winnen'. Het zijn bizar genoeg, met name de eigen kerken die de vrouwen soms zo ver krijgen.

Werken aan de toekomst

De vrouwen die in het Harriet Tubman Huis komen wonen hebben vaak al een eigen advocaat die ze ook houden gedurende de tijd dat een aanvraag loopt. De kinderen

Harriet Tubman (*1823 – †1913)

was een Amerikaanse ontsnapte slavin. Ze heeft – naar schatting – Zeventig slaven geholpen te ontsnappen naar het noorden of naar Canada en heeft veel betekend en gedaan in haar leven voor de afschaffing van de slavernij. Op latere leeftijd zette ze zich in voor het vrouwenkiesrecht.

kunnen naar school. De moeders leren Nederlands, volgen soms andere cursussen en worden op diverse terreinen begeleid, maar altijd met het oog op empoweren. Zodat ze ofwel in Nederland, of eventueel elders een bestaan kunnen opbouwen. De vrouwen zijn zelf verantwoordelijk, maar kunnen om hulp vragen. De coördinatoren zijn dan ook op bepaalde tijden in de week op het kantoor aanwezig. De vrouwen doen voor de rest alles zelf. Er is een huisoverleg waarin huishoudelijke taken onderling verdeeld worden tussen de bewoners en waarbij eventuele problemen besproken worden. Elke vrouw krijgt ook een buddy toegewezen, die helpt de bewoonster en haar kinderen waar mogelijk.

In die zin is het hier ook anders dan bijvoorbeeld Stichting Seguro in Utrecht en Stichting ROS in Rotterdam. Dat zijn locaties waar de vrouwen binnen kunnen lopen voor advies, hulp en ontmoeting, maar het is niet hun huis. In het geval van het Harriet Tubman Huis, is het puur en alleen hun (t)huis. Ik mocht er een kijkje nemen en ik moet zeggen dat ik me toch enigszins een indringer voelde. De vrouwen waren heel aardig en vertelden dat ze heel blij waren met deze tijdelijke plek en de hulp die ze geboden kregen. Wie ik was? Iemand namens een van de fondsen. Iemand die iets te zeggen had over al dan niet een bijdrage. Dat voelde ongelijk.

Professionalisering

De stichting viert dit jaar haar 25-jarig bestaan. Daar zal wel enige aandacht aan worden gegeven. De plannen die

er liggen, zijn het intensiveren van de samenwerking met ASKV, zodat ook hulp vanuit die kant kan worden gegeven. Ook wil men inzetten op professionalisering, eventueel door het aanstellen dus, van een betaalde coördinator.

Het huidige bestuur is bekwaam op diverse terreinen en is daarmee complementair, bovendien is er verjonging binnen het bestuur. De bestuursleden zijn veel in gesprek met gemeentes, woningcorporaties en dergelijke om toch de voortgang te houden.

Ik heb gezien dat de vrouwen met hun kinderen in een sobere flat wonen in de Bijlmer. Daar komt geen luxe aan te pas. Elke cent wordt naar mijn idee goed besteed. De stichting doet wat ze kan, maar loopt tegen maatschappelijke muren op; dat frustrert soms. Dat het Harriet Tubman Huis in die zin gesteund wordt in de exploitatie, is eigenlijk een heel goed iets.

Het is een kleine stichting die groots werk doet. Die het verschil maakt voor deze vrouwen.

BRIGITTE VAN DER HEIJDEN
KNR-PIN

Zowel het ASKV/Steunpunt Vluchtelingen als het Harriet Tubman Huis worden financieel ondersteund door de religieuzen via KNR-PIN
Meer informatie: www.harriettubmanhuis.nl | www.askv.nl

ASKV

Voor ongedocumenteerde vluchtelingen die niet terug kunnen of durven keren bestaan in Nederland nauwelijks voorzieningen. Daarom werden in 1987 het Amsterdams Solidariteits Komitee Vluchtelingen (ASKV) en het Steunpunt Vluchtelingen de Pijp opgericht. In 1997 fuseerden zij tot ASKV/Steunpunt Vluchtelingen. Zo zetten zij zich al ruim dertig jaar in voor vluchtelingen en uitgeprocedeerde asielzoekers.

De Kerk is altijd in verandering Zonder verandering is er geen leven

Zuster Katharina Kluitmann over luisteren en het Synodaal Proces

De katholieke Kerk is met het Synodaal Proces op weg om een meer luisterende Kerk te worden. Wat hebben de verschillende geestelijke tradities onder religieuzen te zeggen over goed luisteren? Zuster Katharina Kluitmann, provinciaal overste van de Franciscanessen van Heythuysen, benadrukt hoe belangrijk het is dat we eerst naar elkaars ervaringen luisteren mét de daarbij horende emoties, en pas dan theologisch nadenken. “Er zijn mensen, waaronder nogal wat bisschoppen, die zeggen dat we emoties buiten het Synodaal Proces moeten laten. Maar als psycholoog kan ik zeggen: dat werkt niet. Emoties zijn deel van het mens-zijn.”

Zuster Katharina Kluitmann is doctor in de psychologie en heeft een diploma in theologie. Eind 2021 werd ze gekozen tot provinciaal overste van de zusters Franciscanessen van Heythuysen in Nederland. Ze pendelt elke week heen en weer tussen het moederhuis van de congregatie en Münster. Ze was tot voor kort ook voorzitter van de Deutsche Ordensobernkonzferenz (DOK) en in die hoedanigheid nauw betrokken bij de Synodale Weg die de Duitse katholieke Kerk eind 2019 begon. Dat was dus twee jaar voordat paus Franciscus het wereldwijde Synodaal Proces opende.

Systemische fouten

Zuster Katharina ontvangt me in haar ruime werkkamer in het klooster van Heythuysen en steekt al gauw van wal over de aanleiding voor de Synodale Weg: “Eind 2018 werden de resultaten bekend gemaakt van een grote studie naar seksueel misbruik in de Duitse kerk. Daaruit bleek overduidelijk dat misbruik niet incidenteel plaatsvond,

maar dat het kerkelijke systeem dit mede mogelijk maakte. Zo begon een intensieve reflectie in de Duitse Kerk over celibaat, priesterschap, moraal, seksualiteit en macht in de kerk. Op initiatief van de bisschoppen vond een half jaar na de presentatie van het onderzoeksrapport een studiedag plaats over de vraag welke omstandigheden het makkelijker maakten dat er misbruik plaatsvond in de Kerk. Daar is het idee ontstaan voor de ‘Synodale Weg’. Hoe deze er precies uit moest zien, wisten de bisschoppen niet. Wel gaven zij aan dat ze samen met leken wilden optrekken. In Duitsland zijn leken goed georganiseerd binnen het verband van het Zentralkomitee der Deutschen Katholiken (ZdK). Het ZdK heeft ingestemd op voorwaarde dat er ook gesproken zou worden over de positie van vrouwen. Daarmee gingen de bisschoppen akkoord.”

Naast alle 67 bisschoppen namen ook 67 leken deel vanuit het ZdK en ongeveer 67 mensen uit verschillende religieuze instellingen

en instituten. Bij die laatste groep waren drie mannelijke en zeven vrouwelijke religieuzen, waaronder zuster Katharina. “We moeten als katholieken nog veel ontdekken over synodaliteit,” stelt ze. “Hoe gaan synodaliteit en hiërarchie bijvoorbeeld samen? Wat is de specifieke rol van bisschoppen, van de paus? Wij hebben in de katholieke Kerk, anders dan in sommige protestantse of orthodoxe kerken, bijna geen ervaring met synodaliteit.”

Eerst ervaring, dan pas theologie

“Belangrijk is dat in onze uitwisselingen ook de menselijke ervaringen een plek hadden, en niet alleen de theologie. Ik kan in de catechismus van alles lezen. Maar als een goede man naast me vertelt hoe hij lange tijd heeft geworsteld met zijn homoseksualiteit en vergeefs heeft gebeden dat hij hetero zou worden, dan verandert er iets. Het stemt tot nadenken. Dat is een groot winstpunt, want bij ervaringen horen ook emoties. Er

We kunnen niet alles tegelijk. Het heeft allemaal tijd nodig. We moeten geduld hebben. Wat zeker is, is dat de Kerk altijd verandert. Zonder verandering is er geen leven.

zijn mensen, waaronder ook nogal wat bisschoppen, die zeggen dat we emoties buiten het Synodaal Proces moeten laten. Maar als psycholoog kan ik zeggen: dat werkt niet. Emoties zijn deel van het mens-zijn. De geestelijke onderscheiding van Ignatius werkt ook met gevoelens. Natuurlijk, we hebben theologie nodig. We hadden het geluk dat er onder de deelnemers ook veel theologen waren. Die wezen op zaken die verder theologisch doordacht moeten worden.”

Misschien is het meest belangrijke resultaat van de Synodale Weg wel een aspect dat in verslagen helemaal niet terug te lezen is, vertelt zuster Katharina. Ze legt uit: “Al gauw zaten deelnemers niet meer bij de eigen groep, maar helemaal tussen elkaar. Er zijn banden ontstaan tussen vertegenwoordigers vanuit de verschillende groepen. Er is echt iets veranderd, merk ik.”

Over de kritiek die de Duitse Kerk te verduren heeft gekregen, ook vanuit het Vaticaan, is zuster

Katharina zichtbaar aangedaan. “Kritiek mag natuurlijk,” zegt ze. “Maar er zijn onzinnige verwijten gemaakt. Bijvoorbeeld dat we niet katholiek zijn. Of dat we maar naar de protestanten moeten overgaan.”

Zich duidelijk uitspreken

Terugblikkend op de synodale gesprekken van de afgelopen jaren, merkt zuster Katharina op dat religieuzen een belangrijke bijdrage hebben kunnen leveren. Dat had deels te maken met hun onafhankelijke positie binnen de Kerk. “Vooral vrouwelijke religieuzen hebben zich vaak duidelijk uitgesproken,” zegt ze. “Ik heb van velen gehoord hoezeer ze dat hebben gewaardeerd. Wij konden open spreken, omdat we in hoge mate onafhankelijk staan ten opzichte van de hiërarchische structuren. Pastorale werkers, priesters en bisschoppen zijn soms bang voor hun hachje. Angst is een groot thema in de gesprekken.”

Daarnaast wijst ze erop dat een congregatie met duizend leden makkelijker synodaliteit in de

praktijk kan brengen dan een wereldkerk met meer dan een miljard gelovigen. “Wij zijn een klein bootje en niet een grote tanker. Wij kunnen makkelijker iets veranderen. Wij hebben grote instituten opgebouwd, weer afgebroken of omgebouwd. Verandering is niet erg. Ik vind het indrukwekkend hoe de Nederlandse zusters, ook op vergevorderde leeftijd, pragmatisch om weten te gaan met alle veranderingen. Voordat ik provinciaal werd in Nederland, kwam ik in de zomer van 2021 kennis maken met de Nederlandse zusters. Op een gegeven moment vroeg ik of de zusters nog vragen hadden. Een oude medezuster zei: ‘Catharina Daemen, onze stichteres, is hier begonnen; Katharina zal het hier eindigen.’”

Dienstbaarheid

Op mijn vraag welke elementen in de franciscaanse traditie een bijdrage kunnen leveren aan synodaliteit, wijst zuster Katharina op twee dingen. Ten eerste op een spiritualiteit van gemeenschap,

waarin autoriteit dienend wordt verstaan. De bestuursstructuur is eerder bottom-up dan top-down. “Voor een overste gebruiken we de Latijnse term minister, dienaar. Deze draagt geen speciale onderscheidingen zoals een ring of mijter. Vanuit de gemeenschappen worden afgevaardigden gekozen naar het provinciaal kapittel. Daar worden weer de mensen gekozen voor het generaal kapittel, en die kiest weer het generaal bestuur. De generaal overste heeft bij ons niet zo veel macht. Macht ligt op het niveau van de provincie. Er is eenheid in verscheidenheid.”

Verandering is niet erg. Ik vind het indrukwekkend hoe de Nederlandse zusters, ook op vergevorderde leeftijd, pragmatisch om weten te gaan met alle veranderingen

Tentweede wijst ze op de spiritualiteit van broeder-zusterschap die zover reikt dat ze de hele schepping insluit, zoals het beroemde Zonnelied van Franciscus laat zien. Zon en maan en rivieren zijn ook onze broeders

en zusters. In dit verband vraag ik naar een aspect van synodaliteit dat telkens wordt benadrukt door paus Franciscus, maar in de praktijk nog niet echt uit de verf komt: het luisteren naar armen en uitgeslotenen. Zuster Katharina erkent dat het belangrijk is dat dit gebeurt. Maar ze is van mening dat het Synodaal Proces wel erg veel hooi op de vork heeft genomen. “We hadden veel te veel plannen. Zoveel is nodig. Er is nu een file van dingen die moeten gebeuren. We kunnen niet alles tegelijk. Het heeft allemaal tijd nodig. We moeten geduld hebben. Wat zeker is, is dat de Kerk

altijd verandert. Zonder verandering is er geen leven. Franciscus van Assisi begon heel letterlijk met het repareren en opbouwen van een klein kerkje. Pas later begon hij de levende Kerk op te bouwen.”

Samen blijven

“Waar ik op hoop met het Synodaal Proces? Natuurlijk hoop ik dat bepaalde dingen gebeuren, bijvoorbeeld dat vrouwen gewijd kunnen worden. Ik zie geen enkele theologische reden waarom dat niet zou kunnen. Tegelijk denk ik dat we ons niet blind moeten staren of iets officieel wordt goedgekeurd of niet. Als er bepaalde ideeën leven in de wereld, dan zijn die er gewoon. Wat mij betreft zoeken we al naar gelang de context naar specifieke oplossingen. Dus dat het in een bepaald land zo wordt geregeld en in een ander land zo. Dat betekent niet dat de ene of andere manier beter is. We kunnen verschillend zijn en toch gezamenlijk blijven optrekken. Wat ik echt hoop is namelijk dat we samen blijven. Dat we mét elkaar praten en niet achter elkaars rug om. Dat wij gezamenlijk oplossingen vinden voor concrete vragen en problemen. En dat wij verscheidenheid leren zien als een rijkdom. En ik hoop dat het allemaal niet te lang duurt, omdat we mensen verliezen.”

GERARD MOORMAN

Laten we het vuur van synodaliteit verder aanwakkeren

Landelijke synodale dag in Den Bosch

Op zaterdag 2 maart vond een landelijke synodale bijeenkomst plaats in Den Bosch. De dag was georganiseerd door 'Luisterend op weg', het synodeproject van KNR, Netwerk Katholieke Vrouwen en het bisdom 's-Hertogenbosch. Het maximum aantal deelnemers van 120 was al een week eerder bereikt. Een duidelijk signaal dat veel mensen staan te trappelen om mee te spreken over een meer synodale en missionaire Kerk.

In de aanloop naar de tweede sessie van de synode over synodaliteit heeft het Vaticaan gelovigen wereldwijd uitgenodigd om weer mee te denken over de kwesties die tijdens de eerste sessie in oktober 2023 naar voren kwamen. De Nederlandse bisschoppen hebben de kwesties geclusterd rond vier thema's: het doopsel als basis voor het kerk-zijn, vorming van gelovigen voor een missionaire kerk, deelname aan een verwelkomende kerk en de vrouw in het leven en de zending van de kerk. Dat waren dan ook de thema's van de twaalf rondetafelgesprekken die 's ochtends en 's middags plaatsvonden.

Daarbij werd een methodologie gehanteerd vergelijkbaar met die van de synode van afgelopen oktober. Alles draait daarbij om aandachtig luisteren, zonder in discussie te treden. Stiltes spelen een belangrijke rol. Ze helpen om het gesprek naar een dieper niveau te leiden, waarin ook iets voelbaar wordt van de werking van de Heilige Geest. Dat is dan ook precies de bedoeling van deze consultatieronde in de

wereldwijde Kerk. Tot welke nieuwe stappen nodigt de Geest ons als Kerk uit in deze turbulente 21e eeuw?

De diversiteit onder de deelnemers was groot: vrouwen en mannen, religieuzen, priesters, diakens. Mgr. de Korte en Mgr. van den Hout namen ook deel aan de gesprekken. Mensen waren zichtbaar onder de indruk van elkaars verhalen. "Mijn vuurtje is weer aangewakkerd", zei een van de deelnemers na afloop. "Inspirerend dat alle mensen hier zo gedreven zijn om positief met de

toekomst van de kerk bezig zijn!"

Het is aanstekelijk om elkaar op deze manier te ontmoeten en met elkaar in gesprek te gaan. Wat dat betreft is de dag zeker geslaagd: het vuur van synodaliteit is aangewakkerd. We hebben mogen proeven hoe goed het is samen op weg te gaan, luisterend, biddend en zoekend hoe we als Kerk teken en instrument kunnen zijn van Gods heil in deze wereld.

GERARD MOORMAN

Foto: Monique de Witte

De samenvatting van alle gesprekken tijdens de synodale dag is te vinden op de site van 'Luisterend op weg': www.luisterendopweg.nl. Daar is ook een kort filmpje te zien met een impressie van deze bijeenkomst.

De Landelijke Werkgroep Synodaliteit, waarin ook de religieuzen zijn vertegenwoordigd, heeft een handreiking opgesteld voor parochies, religieuze instituten en katholieke bewegingen en organisaties om in gesprek te gaan en een bijdrage te leveren in deze tweede consultatieronde. Alle leden van de KNR hebben hierover een brief gehad. De verslagen van de gesprekken van religieuzen zullen door Gerard Moorman worden samengevoegd en naar het SRKK worden gestuurd

Religieus leven

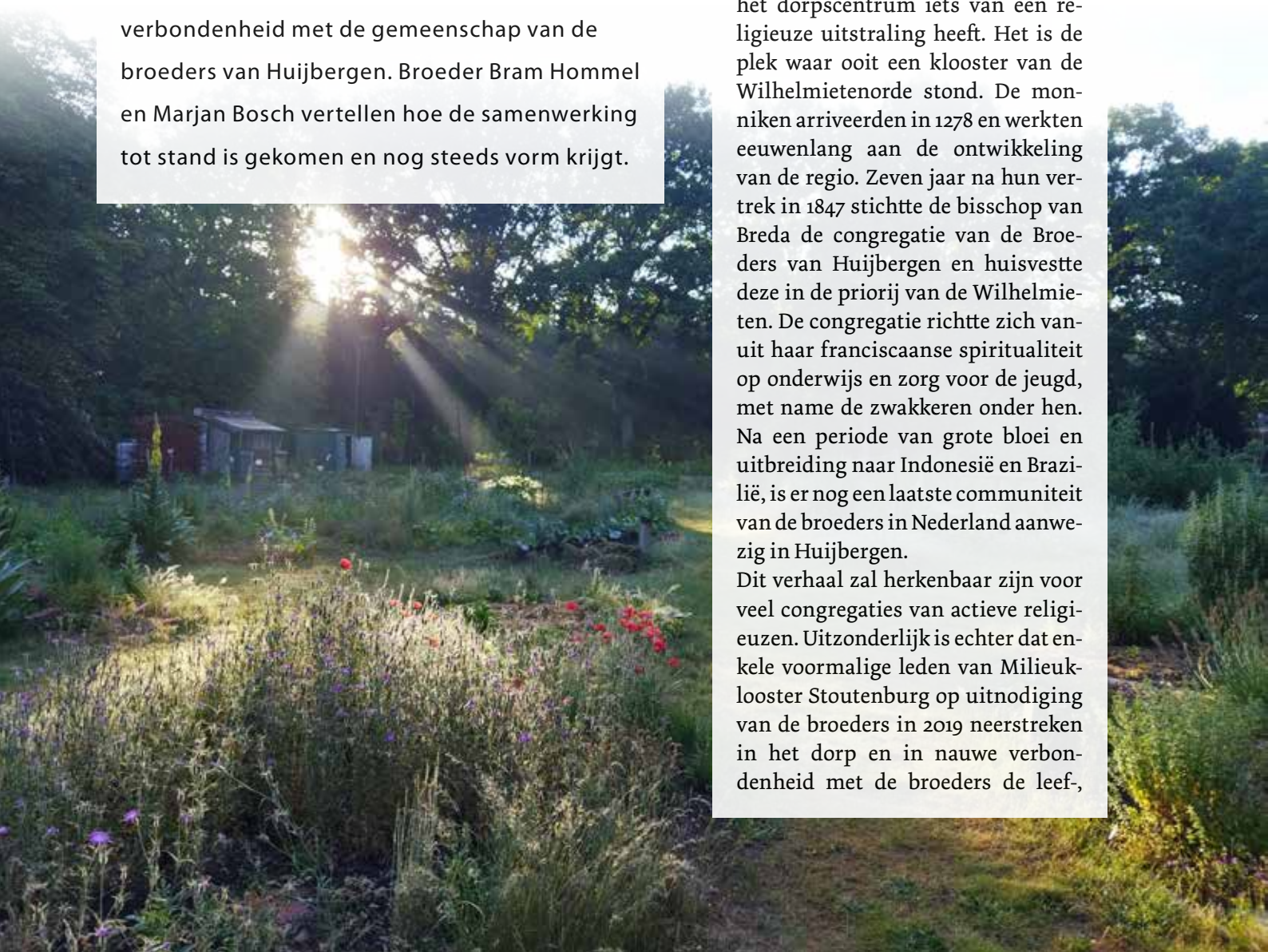
Klassieke en nieuwe vormen van religieus leven samen op weg “Hier loopt een lijntje van zegen doorheen”

Terwijl het klassieke religieuze leven afneemt in Nederland, zijn er de afgelopen decennia veel nieuwe religieuze gemeenschappen ontstaan. Vaak zijn er goede banden tussen religieuzen en leden van deze nieuwe gemeenschappen. Wat hebben zij elkaar te bieden?

In 2019 startte in Huijbergen een nieuwe ecologische gemeenschap in nauwe verbondenheid met de gemeenschap van de broeders van Huijbergen. Broeder Bram Hommel en Marjan Bosch vertellen hoe de samenwerking tot stand is gekomen en nog steeds vorm krijgt.

Wie nietsvermoedend het dorp Huijbergen binnenkomt, zal niet gauw merken dat het een plek is met een historie van krachtige christelijke presentie. Het christelijk geloof is er, zoals bijna overal in Nederland, ziel-togend. De katholieke O.L. Vrouwe Hemelvaartkerk is in de zomer van 2022 gesloten. Hooguit merkt de oplettende voorbijganger dat een groot gebouwencomplex aan de rand van het dorpscentrum iets van een religieuze uitstraling heeft. Het is de plek waar ooit een klooster van de Wilhelmiënorde stond. De monniken arriveerden in 1278 en werkten eeuwenlang aan de ontwikkeling van de regio. Zeven jaar na hun vertrek in 1847 stichtte de bisschop van Breda de congregatie van de Broeders van Huijbergen en huisvestte deze in de priorij van de Wilhelmiëten. De congregatie richtte zich vanuit haar franciscaanse spiritualiteit op onderwijs en zorg voor de jeugd, met name de zwakkeren onder hen. Na een periode van grote bloei en uitbreiding naar Indonesië en Brazilië, is er nog een laatste gemeenschap van de broeders in Nederland aanwezig in Huijbergen.

Dit verhaal zal herkenbaar zijn voor veel congregaties van actieve religieuzen. Uitzonderlijk is echter dat enkele voormalige leden van Milieuklooster Stoutenburg op uitnodiging van de broeders in 2019 neerstreken in het dorp en in nauwe verbondenheid met de broeders de leef-

en werkgemeenschap 'De Huijberg' oprichtten. Momenteel telt deze vijf mensen. Vanuit een franciscaanse inspiratie organiseren zij retraites en bieden gastvrijheid in het gastenverblijf van het klooster. Ook hebben ze zich ontfermd over verschillende tuinen rondom het gebouw: een moestuin, een tiny forest, een bloementuin, een schooltuin. En om nog maar iets te noemen: ze hebben in 2021 een kloosterwinkel geopend.

Broeder Bram
en Marjan bij de
Laudato Si'-boom
die onlangs is
gepland
Foto: De Huijberg

Ik spreek broeder Bram en Marjan in een van de spreekkamers van het klooster. Het valt me op hoe soepel ze elkaar aanvullen. Ze lijken ondanks het generatieverschil en het verschil in kerkelijke achtergrond – Marjan is van protestantse huize - op dezelfde golflengte te zitten.

Hoe is de samenwerking tussen de broeders en De Huijberg tot stand gekomen?

Bram: “Ik was in Stoutenburg voor het 25-jarig jubileum van het Franciscaans Milieuproject. Daar hoorde ik dat de gemeenschap zich gedwongen zag te stoppen na een enorme huurverhoging. Een deel van de leden ging naar Sint Agatha. Maar dat liep op een gegeven moment vast. Jij, Gerard, tipte me dat ze een nieuwe plek zochten. Ik vond het wel een mooi idee om hen uit te nodigen. Maar ik realiseerde me ook dat het heel veel voeten in de aarde zou hebben om hier een nieuwe gemeenschap te stichten.

Na er een nacht over geslapen te hebben, besloot ik om ze gewoon maar uit te nodigen. Toen is Marion Gieben kennis komen maken. Zij heeft al gauw daarna in haar eentje een start gemaakt met De Huijberg, toen nog onder de titel ‘Bewust natuurlijk leven’. Na de beginperiode legde ze haar plannen voor aan onze gemeenschap. Onze voormalige overste, broeder Reginald, reageerde: ‘Het gaat over geloof, hoop en liefde, daar moeten we achter staan.’ Sommige broeders waren enthousiast, andere terughoudend. Wel zeiden we tegen Marion dat ze het niet in haar eentje moest doen.”

Marjan: “Ik kwam hier in april 2019 samen met mijn man Rob op bezoek bij Marion. We hadden ook in Stoutenburg gewoond, daarna in Sint Agatha, en waren bij de Hoogstraatgemeenschap in Eindhoven terecht gekomen. Maar daar raakten we niet

zo thuis. In diezelfde week waren er hier studenten uit Wageningen die een permacultuur-ontwerp voor de tuin presenteerden. Een prachtig plan, Rob en ik hoefden elkaar alleen maar aan te kijken. Ja, daar wilden we wel onze tanden inzetten, met al die kansen eromheen... In de zomer van dat jaar sloten we ons bij Marion aan. Zo zijn er meer van dat soort signalen geweest. De wind stond de goede kant op. Er loopt een lijntje van zegen doorheen. We verwonderden ons regelmatig over de gulheid en openheid van de broeders. Onderlinge verschillen zijn er zeker. Maar er is een soort basisvertrouwen.”

Hoe leiden jullie ondanks alle verschillen de samenwerking in goede banen?

Marjan: “We hebben regelmatig ons coördinatie-overleg met broeder Bram, broeder Marcus, Rob, Franck Ploum, de beleidsondersteuner van

de broeders, sinds kort nieuwe bewoner Jos en ikzelf. Daarin bespreken we niet alleen praktische zaken maar ook onze hoop en verlangens.”

Bram: “Vorig jaar was ons algemeen kapittel in Indonesië. De vraag lag voor of we mochten doorgaan met deze samenwerking of niet. Ter voorbereiding hebben we samen een statement gemaakt en voorgelegd aan het kapittel. Dit werd met algemene stemmen aanvaard. Het was een opluchting voor ons om groen licht te krijgen.”

Marjan: “Dat waren best stevige gesprekken over dat statement. Maar door alles heen voelen we dat jullie niet moeilijk doen. We hoeven elkaar niet helemaal tot het hemd toe uit te vragen. We spreken verschillende talen. Maar we verstaan elkaar.”

Wat brengt de samenwerking jullie?

Bram: “Dankzij jullie is er reuring, leven. Vorige week bijvoorbeeld was hier een groep vormelingen uit Goes. Ze liepen een pelgrimage van tien kilometer in kleine groepjes, begeleid door vrijwilligers. Het afsluitende ritueel vond plaats in ons klooster. Het is dan zo vanzelfsprekend dat de mensen van De Huijberg daar een bijdrage aan leveren. Het is ook belangrijk dat we samen kunnen bidden. Elke maand organiseren we vespervieringen. Marjan is betrokken bij de voorbereidingen, en ook bij de bezinningszondagen in de Veertigdagentijd.

Meer informatie:

Voor meer informatie over De Huijberg, kijk op de website www.dehuijberg.nl

Voor meer informatie over de Broeders, kijk op www.broedersvanhuijbergen.nl

De broeders en De Huijberg geven ook een gezamenlijke nieuwsbrief met een overzicht van activiteiten van de broeders, de Huijberg en het Wilhelmiënmuseum en met achtergrondinformatie. Via de website van de Huijberg, kunt u zich hierop abonneren.

Er is trouwens een regenboog van motieven. Daar zit ook eigenbelang bij. We willen als broeders hier blijven wonen. Maar hoe doe je dat verantwoord, met een kleiner wordende groep en een groot gebouw? We willen als broeders ook inspelen op de noden van deze tijd. Een van de noden is de relatie van mensen met de

.....

**We willen als broeders
ook inspelen op de
noden van deze tijd.
Een van de noden is
de relatie van mensen
met de natuur en
met elkaar.**

.....

natuur en met elkaar. De Huijberg was een oplossing. Het idealisme van de mensen van De Huijberg inspireert ook ons daarin. Samen werken we aan een nieuwe toekomst voor deze plaats.”

Marjan: “Het is bijzonder om zo welkom geheten te worden. En steeds een stapje verder te zetten. Terugkijkend op de afgelopen vijf jaar besef ik hoeveel hier is gebeurd! Juist omdat het zich stapje voor stapje verder ontwikkelt.”

Zouden jullie andere religieuze gemeenschappen aanbevelen om iets soortgelijks te doen?

Bram: “Het is heel begrijpelijk dat veel religieuzen een mentaliteit van voltooiing hebben aangenomen. Maar het is jammer als men te gemakkelijk zegt: We hebben veel gedaan, het is mooi geweest. De inspiratie die hun leven heeft bezielde is de moeite waard om door te geven. Daar moet men dan wel op tijd mee beginnen. Als de meeste leden te oud zijn kan dat niet meer.”

Marjan: “Op plekken als deze klinken verhalen die gehoord willen worden. Daar kan je mensen mee raken. Inspiratie wil zo graag stromen, vloeien! Vaak hebben we heel mooie gesprekken met gasten. Voor sommigen die beschadigd zijn door de Kerk is dat een helende ervaring. Er gebeuren hier mooie dingen!”

Bram: “Er zijn zoveel mensen die zoekende zijn naar zingeving. Er ontstaan allerlei nieuwe vormen van spiritualiteit. Mensen die naar De Huijberg komen zijn vaak sterk gericht op zelfontplooiing. Zelf heb ik veel vertrouwen in de christelijke traditie, die zich door tijden en culturen heen heeft bewezen als bestendig. Het is een grote stroom waarin mensen tot ontplooiing zijn gekomen. Daarin gaat het niet alleen om onszelf, maar ook om de wereld. Het is een verrijkende spiritualiteit, voor jezelf én anderen.”

Marjan: “Dit is een mooie manier van leven. Ik denk dat fysieke plekken zoals deze nodig zijn om elkaar te ontmoeten en inspireren; om ons te verbinden met elkaar, met de aarde, met de Eeuwige. De gemeenschap van Iona spreekt van ‘thin places’, plekken waar hemel en aarde elkaar raken – met slechts een dunne sluier tussen jou en de eeuwigheid om je heen. Wat vragen die van ons? Tegelijk zie ik ook hoe kwetsbaar we zijn, onze gemeenschap wordt

We verwonderen ons regelmatig over de gulheid en openheid van de broeders. Onderlinge verschillen zijn er zeker.

Maar er is een soort basisvertrouwen.

gedragen door maar een handjevol mensen. Dat vind ik wel zorgelijk. Het is een kunst om te voelen: we worden gedragen, we hoeven het niet zelf te doen.”

Bram: “Eigenlijk spreekt uit die kwetsbaarheid ook kracht. Wij worden staande gehouden. Dat gevoel geeft kracht en creativiteit. De wereld heeft nood aan plekken die ruimte bieden. Religieus leven is te menselijk om te verdwijnen.”

GERARD MOORMAN

Broeder Bram bij het labyrint | Foto: De Huijberg

Religieus erfgoed

Zien – bewogen worden – in beweging komen

25 jaar Beweging van Barmhartigheid

In december 2023 vierde de Beweging van Barmhartigheid haar 25-jarig bestaan. De Beweging is opgericht door de Fraters van Tilburg. Het was een direct gevolg van de pogingen van de fraters om de spiritualiteit van barmhartigheid nieuw leven in te blazen: ‘met ons hart meeleven met de ander, vooral met hen die het moeilijk hebben en kwetsbaar zijn’. Ook de zusters van Liefde uit Tilburg zijn van meet af aan betrokken geweest bij de Beweging. Het is nu een zelfstandige stichting die een mooi voorbeeld is van hoe charisma en spiritualiteit van congregaties doorgegeven kunnen worden als immaterieel erfgoed.

Zuster Mariëtte Kinker, overste van de Zusters van Liefde vertelt in een interview over het begin van de Beweging: “Eind jaren ’90 stelden Wim Verschuren en Harrie van Geene zich als fraters een wezenlijke vraag over hun eigen spiritualiteit: ‘Hoe zit het met onze eigen blik op de barmhartigheid?’ Zij hadden behoefte aan een nieuwe visie, aan verdieping en verbreding. Een belangrijk inzicht was dat barmhartigheid óók belangrijk is in andere wereldgodsdiensten. Dat leidde tot een nieuw motief voor het begrip barmhartigheid: het Zien, Bewogen worden en In beweging komen. Het verhaal van de barmhartige Samaritaan was daarin ondersteunend.”

Frater Wim Verschure zei daar zelf ooit over: “Een aantal jaren heb ik sterk de nadruk gelegd op ‘zien’ en ‘bewogen worden’, omdat maar langzaam duidelijk is geworden, dat het niet om zomaar doen gaat en ook dat barmhartigheid speelt op alle vlakken van het leven. Daar zijn we nu

wel van overtuigd. En in beweging komen is wezenlijk. Anders is het een lege huls.”

Mariëtte: “Harrie van Geene werkte de visie verder uit. Wim schreef er later een brochure over. De beweging was een feit. Vanaf het begin van de oprichting van de beweging was ik erbij. Wim zei: ‘Denk erom: jij doet mee, met de Zusters van Liefde.’ Zo kwam ik in de stuurgroep terecht. We deden in 1998 een oproep voor bondgenoten in barmhartigheid. Daar kwamen veel reacties op. Het was een klein begin, dat uitgroeide tot een beweging die wel 1.200 participanten telt, mensen die willen leven en werken vanuit barmhartigheid.”

Barmhartigheid is een beweging

Ook bij de zusters leefde die vraag over hun eigen spiritualiteit. “Alleen niet zo hevig,” vertelt zuster Mariëtte verder. “Maar toen de Beweging er eenmaal was, ben ik acuut begonnen met alle zusters bij elkaar te roepen

en bijeenkomsten te houden over barmhartigheid. De primaire reactie van de zusters was ‘waarom moet dat nou: barmhartigheid, dat weten we toch al zo lang?’

Toen heb ik het motto ‘zien – bewogen worden – in beweging komen’ in een nieuw licht gezet, net zoals de fraters daarmee bezig waren. Barmhartigheid is een beweging. Het begint met zien: de ander zien in zijn of haar kracht en kwetsbaarheid. Zien we onze collega’s op het werk echt? Heb ik daadwerkelijk aandacht voor mijn burens? En dan je laten raken door de ander en hem of haar bij je binnenlaten. Dat is de tweede stap en niet de makkelijkste. Daarna in beweging komen. Met deze zienswijze is er bij de zusters iets losgemaakt waardoor barmhartigheid tot op dit moment een kernwoord is van de congregatie. Dus ook wij, zusters, hebben toen onze spiritualiteit nieuw leven gegeven.”

beweging van barmhartigheid

Compassie als drijfveer van nú

Na 25 jaar is zuster Mariëtte een van de 120 deelnemers tijdens de viering van het jubileum in het mooie lichte auditorium van het kloosterhotel ZIN. Tijdens deze dag zullen zij op zoek gaan naar de betekenis van compassie als drijfveer in de samenleving van nú, 25 jaar ná de start. Dagvoorzitter (tevens penningmeester en bestuurslid) Charles van Leeuwen heet een ieder hartelijk welkom en gaat uitgebreid in op wat barmhartigheid inhoudt of in zou moeten en/of kunnen houden. Het heeft op de eerste plaats een maatschappelijke functie, onder andere in de zorg, het onderwijs, de politiek, de dienstverlening en in organisaties. Maar het is vooral ook een levenshouding die verder gaat dan 'doen'. Barmhartigheid is een levenshouding van 'zijn'; iets wat je kunt leren én oefenen.

Inspirerende sprekers aan het woord

Na de introductie door Charles van Leeuwen, is het de beurt aan Monica Neomagus, die in 2009 mede aan de wieg stond van het Internationale Handvest van Compassie. Ze feliciteert de Beweging van Barmhartigheid en zegt het een eer te vinden dat ze mag komen vertellen over het ontstaan van het Handvest van Compassie. Karen Armstrong won in 2009 de prestigieuze Ted-Award en van dat geld wilde ze dat er een charter zou komen dat de grote religies en de ethische tradities van deze wereld zou oproepen tot het weer centraal stellen van het begrip compassie, omdat het begrip compassie teveel verloren was gegaan. Het heeft in die jaren veel aandacht gekregen en zelfs geleid tot een jaarlijkse compassieprijs in ons land.

Karin Armstrong heeft 'compassie' wereldwijd weer op de kaart gezet!

De tweede spreker is Ralf Embrechts, medeoprichter van Quiet en een zéér bevlogen pleitbezorger. Met passie, humor en soms wat ingehouden boosheid nam hij alle aanwezigen mee in de wirwar van regels, toeslagen, tegenstrijdigheden en politieke missers, vooral doordat er wordt uitgegaan van wantrouwen in plaats van vértouwen en wat dat voor veel mensen voor consequenties heeft. Hij legt uit dat de tweedeling niet alleen de kloof tussen arm en rijk behelst, maar ook gezond/ongezond, meedoen/thuiszitten, mogen/moeten, schuldenvrij/schuldenvrij en leven versus óverleven. Hij is van mening dat de politiek moet stoppen met oordelen en veroordelen; veel beter zou het zijn om de mensen waar het over gaat zélf in hun kracht kunnen laten komen. Maak hen niet tot slachtoffer.

De derde spreker van dit inspirerende programma is Hans Alma, hoogleraar geestelijke zorg en religieus humanistische zingeving aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Zij gaat in op Compassie in de zorg en in zielzorg. Zij laat zien dat dit thema actueler is dan ooit tevoren. Het bij de Beweging van Barmhartigheid zo bekende motto 'Zien

(aandacht), bewogen worden (compassie) en in beweging komen (zorg)' is onderdeel van haar lezing. Maar eerst komen de onderwerpen zingeving en levensbeschouwing aan de orde door je bij jezelf af te vragen of altruïsme en solidariteit uitgeput raken? Wat ons mens- en wereldbeeld is? En hoe verloopt onze individuele zoektocht naar zingeving? Zij is ook van mening dat compassie een k rnkwaliteit van goed leven is.

De laatste spreker is Peter Nissen, emeritus hoogleraar kerkgeschiedenis van de Radboud Universiteit Nijmegen en Cultuurgeschiedenis van het Christendom van de Universiteit van Tilburg. Hij vertelt over de vele kleuren van barmhartigheid. Met vele voorbeelden van internationale schrijvers, neemt hij de aanwezigen mee naar de wereld van de theologie betreffende kwetsbaarheid en barmhartigheid, de kracht van de kwetsbaarheid, de kracht van het leven, de moed hebben om niet perfect te willen zijn (There is a crack in everything, that's how the light comes

in – Leonard Cohen) en de kunst van overleven. Niets is volmaakt, niets is ongeschonden, rimpelloos, onbeschadigd. In elke ziel zit wel een kras, een kwetsuur. Maar wees gerust: door die barst kan het licht binnen vallen. De kwetsuur kan nieuwe heling oproepen. Barmhartig handelen, handelen uit compassie, wordt gedragen en gemotiveerd door een besef van gedeelde menselijke kwetsbaarheid. Kwetsbaarheid vereist barmhartigheid.

Ontmoetingen

Na al deze bijzondere inspirerende en tot nadenken stemmende lezingen, is er een pauzemoment. Mensen zoeken elkaar op om over al datgene dat ze gehoord hebben verder te praten.

In de middag zijn er drie parallelle gesprekstafels gevormd. Deelnemers kunnen uit één van de onderwerpen kiezen en samen met de één van de sprekers doorpraten over barmhartigheid in de politiek, in de zorg en de zielzorg en in de spiritualiteit. Aan de tafels vertelden

verschillende mensen over de projecten die ze hebben opgezet.

De feestelijke, maar vooral inspirerende dag wordt afgesloten in het auditorium, waar frater Broer Huitema alle aanwezigen oproept om l tterlijk in beweging te komen. Met een kaarsje in de handen en onder het zingen van het lied 'Als alles duister is, ontsteek dan een lichtend vuur dat nooit meer dooft' loopt iedereen naar buiten, alwaar op het grasveld een ginkgo biloba boom geplant gaat worden. De Beweging van Barmhartigheid heeft die geschonken aan ZIN, ter gelegenheid van dit 25-jarig jubileum.

Na afloop vertelt zuster Mariëtte: "Wat een mooi feest was het, echt fantastisch! Met het besef dat zonder Wim Verschuren en Harrie van Geene er nooit zo'n beweging zou zijn ontstaan. Dat kan ik zeggen vanuit de grond van mijn hart. Ik vind dat we nog steeds de taak hebben om verder te gaan met het uitdragen van de barmhartigheid. Zou de ander

Zuster Mariëtte (midden) draagt de tekst van frater Verschuren voor | Foto's: Nel Verstijnen

iets nodig hebben waarin ik iets kan betekenen? Soms is dat drie woorden zeggen, zo eenvoudig kan het zijn. Dat de ander voelt 'ik mag er zijn, ik word gezien'. Barmhartigheid zit in kleine dingen. Maar goed, in beweging komen vraagt wel iets van je. Bij alles wat je als het ware doet moet je in een mum van tijd hart en hoofd verbinden om de juiste keuze te maken. Barmhartigheid: we hebben het hard nodig in deze wereld.”

TEKST: TANNY VAN DE VEN, SINDS 2008
ACTIEF LID VAN DE BEWEGING VAN
BARMHARTIGHEID EN LIA HESEMANS
(INTERVIEW MET ZUSTER MARIËTTE)

Een aanstekelijk vuur

Er gaat een beweging van barmhartigheid door de wereld. Een vuur dat aanstekelijk is en velen in beweging brengt, ieder op zijn unieke wijze. Het is geen smeulende vlaspit meer, maar een beweging waar ieder persoonlijk aan kan deelnemen in het dagelijks leven en werk.

Er is een keten over de hele wereld van schijnbaar gewone mensen, die dag in dag uit aan de barmhartige liefde handen en voeten geven.

Zij dragen de wereld. In die beweging staan is een opdracht, een uitdaging en een voorrecht. Een beweging tegen de onbarmhartigheid, die onrecht doet aan mensen en groepen, die oorlog veroorzaakt in plaats van vrede. Een beweging die broederschap en zusterschap en verbondenheid schept, die leven brengt waar aan het leven geleden wordt. Een beweging die het rijk van vrede en recht tot leven brengt.

De weg naar barmhartigheid is nog niet ten einde. De strijd tussen licht en donker gaat door. Er is nog zoveel te doen. Er is zo'n grote behoefte aan mensen die zich tot naaste maken zoals de Samaritaan dat deed. Op de eerste plaats dichtbij huis. We kunnen niet zonder elkaar en hebben elkaars steun en bevestiging nodig. En ook ieders unieke, persoonlijke weg gaat door: de weg waarop we levenslang mogen groeien in barmhartige liefde.

Tekst van frater Wim Verschuren, voorgedragen door zuster Mariëtte tijdens de jubileumviering

---

De Beweging van Barmhartigheid wil actief meewerken aan een mooiere en betere wereld. Wij zijn ervan overtuigd dat barmhartigheid, compassie en mededogen daarbij een heel belangrijke rol spelen. Want omzien naar elkaar is een van de belangrijkste voorwaarden voor een menselijker samenleving.

Iedereen heeft een barmhartige levenshouding al in zich, maar je kunt die houding ook verder ontwikkelen. Daar wil de Beweging bij helpen. Dat doet ze door het organiseren van ontmoetingen, lezingen en andere activiteiten, door het publiceren van artikelen op de website en door de regionale kringen waarin mensen regelmatig samenkomen om te spreken over allerlei thema's die te maken hebben met een barmhartige levenshouding. Hoewel de Beweging is ontstaan vanuit de christelijke spiritualiteit, van de fraters van Tilburg, staat zij open voor alle stromingen en opvattingen die 'omzien naar elkaar' als een belangrijke kernwaarde herkennen.

Meer informatie: www.barmhartigheid.nl

Teksten om over na te denken

Het is het vertrouwen

Op 15 oktober 2023 publiceerde paus Franciscus de exhortatie ‘C’est la confiance’ over de Heilige Theresia van Lisieux. In februari 2024 kwam de Nederlandse vertaling beschikbaar. Hier enkele citaten. De hele tekst is te lezen via de websites van de KNR en op www.rkkerk.nl

” Door het vertrouwen stroomt de bron van de genade over in ons leven, het evangelie wordt vlees in ons en verandert ons in kanalen van barmhartigheid voor onze broeders en zusters. [2]

” Theresia vertelt over de ontdekking van de kleine weg in de Geschiedenis van een ziel: “Ondanks mijn kleinheid kan ik streven naar de heiligheid. Mij anders, groter, maken dan ik ben, is niet mogelijk voor mij: ik moet het doen met zoals ik ben met mijn onvolkomenheden; maar ik wil de manier zoeken waarop ik naar de hemel kan gaan langs een kleine, zeer rechte, zeer korte, geheel nieuwe weg” [15]

” In het hart van Theresia is de genade van het doopsel een onstuimige stroom geworden die uitmondt in de oceaan van de liefde van Christus, een menigte van zusters en broeders met zich meeslepend, hetgeen in het bijzonder na haar dood is gebeurd. Dat is haar belofde “regen van rozen” geweest [13]

” Haar onbegrensd vertrouwen bemoedigt echter hen die zich broos, beperkt, zondig voelen, zich te laten dragen en veranderen om boven aan te komen: “Ach, als alle zwakke en onvolmaakte zielen zouden voelen wat de kleinste onder alle zielen, de ziel van zijn kleine Theresia, voelt, dan zou geen enkele daarvan wanhopen boven op de berg van de liefde te komen! Jezus vraagt immers geen grootse daden, maar alleen maar overgave en erkentelijkheid” [21]

” Niet alles is even centraal, omdat er een orde of hiërarchie is tussen de waarheden van de Kerk en “dit geldt zowel voor de dogma’s van het geloof, als voor het geheel van het onderricht van de Kerk, daarbij inbegrepen het morele onderricht”. Het middelpunt van de christelijke moraal is de liefde, die het antwoord is op de onvoorwaardelijke liefde van de Drie-eenheid, voor wie “de werken van liefde voor de naaste het meest volmaakte uitwendige blijk van de innerlijke genade van de Geest zijn”. Uiteindelijk telt alleen maar de liefde.[48]

” Zij zet haar onderzoek voort, leest de “hymne aan de liefde” van hoofdstuk 13 [uit de brief van Paulus aan de Christenen van Korinthe (red.)], vindt daar het grote antwoord en schrijft deze gedenkwaardige bladzijde: “Toen ik naar het mystieke lichaam van de Kerk keek, had ik mij in geen enkel van de ledematen herkend, zoals die door de heilige Paulus worden beschreven: of beter, ik wilde mij herkennen in alle!... De Liefde gaf mij de sleutel van mijn roeping. Ik begreep dat als de Kerk een lichaam had, samengesteld uit verschillende ledematen, het haar niet ontbrak aan het noodzakelijkste, edelste van alle: ik begreep dat de Kerk een Hart had en dat dit Hart brandde van Liefde. Ik begreep dat alleen de Liefde de ledematen van de Kerk deed handelen: dat als de Liefde zou moeten uitdoven, de apostelen niet meer het Evangelie zouden verkondigen, de martelaren zouden weigeren hun bloed te vergieten... Ik begreep dat de Liefde alle roepingen omvatte, dat de Liefde alles was, dat zij alle tijden en alle 63 Ms. C, 29vo -30ro : 269. 64 Vgl. Ms. B, 210 -5vo : 219-229. plaatsen omvatte!... Kortom dat zij eeuwig is!... Toen heb ik in de overmaat van mijn uitzinnige vreugde uitgeroepen: O Jezus, mijn Liefde..., mijn roeping heb ik eindelijk gevonden! Mijn roeping is de Liefde!...” [39]

” De cirkel sluit zich: “C’est la confiance”. Het is het vertrouwen dat ons naar de Liefde leidt en ons zo bevrijdt van de angst, het is het vertrouwen dat ons helpt de blik van onszelf af te wenden, het is het vertrouwen dat het mogelijk maakt in de handen van God te leggen wat alleen Hij kan doen. Dat laat aan ons een immense stroom van liefde en energie om het welzijn van onze broeders en zusters te zoeken. En zo kon Theresia te midden van het lijden van haar laatste dagen zeggen: “Ik reken alleen nog maar op de liefde”. Uiteindelijk telt alleen de liefde. Het vertrouwen doet de rozen ontluiken en verspreidt ze als een overlopen van de overvloed van de goddelijke liefde. Laten wij erom vragen als een gave om niet, als een kostbaar geschenk van genade, opdat in ons leven de wegen van het Evangelie opengaan.[45]

” Anderhalve eeuw na haar geboorte is Theresia levender dan ooit te midden van een Kerk op weg, in het hart van het Volk van God. Zij pelgrimeert met ons, terwijl zij het goede op aarde doet, zoals zij zozeer heeft gewenst. Het mooiste teken van haar spirituele vitaliteit zijn de ontelbare “rozen” die zij verspreidt, dat wil zeggen de genaden die God ons schenkt op haar voorspraak vol liefde om ons te steunen op de weg van ons leven.

Lieve heilige Theresia,
de Kerk moet de kleur, de geur,
de vreugde van het Evangelie laten stralen.
Zend ons uw rozen!
Help ons altijd vertrouwen te hebben,
zoals jij hebt gedaan,
in de grote liefde die God voor ons heeft,
opdat wij elke dag jouw kleine weg van heiligheid
kunnen navolgen.
Amen. [53]

Boeken en beelden

Belijdenissen

De Belijdenissen van Aurelius Augustinus (354-430) worden algemeen gezien als een hoogtepunt in de wereldliteratuur. Door de eeuwen heen blijft het werk

lezers aanspreken tot op de dag van vandaag.

Als Augustinus een paar jaar bisschop van Hippo Regius in Noord-Afrika is, schrijft hij in grote openheid over zijn persoonlijke geloofsgeschiedenis zijn Belijdenissen, een boek dat getuigt van diep inzicht en grote literaire kwaliteit. Hierin laat hij zich kennen als een zoekende mens en gelovige. Hij roept zijn lezers op zich te bezinnen op fundamentele waarden van de christelijke traditie. Deze uitgave is opnieuw vertaald door augustijn Wim Sleddens. Hij verzorgde tevens een inleiding en aantekeningen bij de tekst.

Belijdenissen, Aurelius Augustinus. Ingeleid, vertaald en van aantekeningen voorzien door Wim Sleddens O.S.A. Uitgeverij: Damon. Prijs: 34,90. ISBN: 9789463404280

In den beginne was het Woord

Grondig, kritisch en doorleefd commentarieert Meister Eckhart het Johannesevangelie. Soms duiken voor ons vreemde opvattingen op, veelal gegrond op

Aristoteles, soms is de tekst ronduit duister, dan weer diep menselijk. Eckhart spaart de roede niet wanneer hij het heeft over huichelaars of onrechtvaardige rechters. Hij kent de mens en hij kent God, beter dan velen die hem veroordeelden en/of niet begrepen. Hierdoor geeft het werk inzicht in het denken van zijn tijd en is het tegelijk actueel genoeg voor iedereen die de zin zoekt van ons bestaan. Satoshi Kikuchi, wetenschappelijk medewerker aan de faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven schreef een grondige inleiding, waarin hij zowel het leven van Eckhart als zijn geschriften bespreekt.

In den beginne was het Woord. Meister Eckhart met inleiding van Satoshi Kikuchi. Uitgeverij: Adveniat / Halewijn Prijs: € 44,99. ISBN: 9789089724533

Bidden met de Bijbel – In de leer bij Ignatius van Loyola

In Bidden met de Bijbel legt jezuïet en internetpastor Nikolaas Sintobin uit hoe je kunt leren bidden met de Bijbel. Laagdrempelig en concreet neemt hij je mee in de meest gebruikte methode om te bidden met de Bijbel: die van Ignatius van Loyola. Dit boek geeft vijftig handige tips om biddend met de Bijbel aan de slag te gaan. Volg het gebedstraject met vijftig Bijbelteksten en gebedssuggesties om het bidden met de Bijbel te oefenen en er een eigen weg in te vinden. Een twintigtal prachtige full colour illustraties van ontwerp bureau Goed Blauw ondersteunen het gebedstraject met Bijbelse en eigentijdse beelden die tot de verbeelding spreken.

Bidden met de Bijbel. In de leer bij Ignatius van Loyola. Nicolaas Sintobin sj. Uitgeverij: KokBoekencentrum. Prijs: € 29,99. ISBN: 9789043540957

Een gegijzelde monnik

De vredesstrijd van een gevangene van de jihadisten

In 2015 werd priester Jacques Mourad van de gemeenschap van Deir Mar

Moussa in Syrië door jihadisten ontvoerd. Hij zat vier maanden gevangen, net zoals 125 van zijn parochianen. Abouna Jacques vertelt zijn indrukwekkende verhaal: gruwel, verlatenheid, honger, foltering, fysiek en meer nog psychisch geweld. Het getuigenis is prangend. Jacques is eerlijk, bekent zijn angsten, zijn innerlijke leegte, maar ook de kracht van het Jezusgebed, de herontdekking van de rozenkrans, langzaam samen gebeden met zijn medegevangene.

Het vroegchristelijke klooster van Mar Elian waarvoor Jacques Mourad verantwoordelijk was, werd zwaar toegetakeld. Zoals een herder zijn kudde niet in de steek laat, is hij begonnen het opnieuw op te bouwen en het leven in Qaryatayn weer mogelijk te maken voor zijn parochianen. Abouna Jacques gelooft rotsvast dat de verrijzenis van Mar Elian en Qaryatayn even diepgaand en krachtig zal zijn als het lijden dat hij en zijn parochianen de afgelopen jaren moesten verduren.

In januari 2023 koos de Syrisch-katholieke Kerk Jacques Mourad als nieuwe aartsbisschop van Homs. De keuze voor deze monnik is een teken van geloof in een gedeelde toekomst voor christenen en moslims in Syrië.

Een gegijzelde monnik. De vredesstrijd van een gevangene van de jihadisten. Jaques Mourad, Amaury Guillem.
Uitgever: Halewijn. Prijs € 26,95. ISBN: 9789085287070

Hemels groen

Nieuw licht op duurzaamheid als Bijbels thema

Aan welke kant staat de Bijbel in het debat over

duurzaamheid en ecologisch bewustzijn? Dit boek laat zien dat de Bijbel op dit actuele onderwerp veel te bieden heeft, vooral wat betreft onze levenshouding en de plek die de mens inneemt in de schepping. Veel Bijbelse onderwerpen worden uitgediept: de schepping, de sabbat, het beloofde land, het ideaal van recht en gerechtigheid, de plaats van de mens in de wereld, het koninkrijk van God, de macht van het geld, de redding van de wereld en de nieuwe aarde. Van Genesis tot Openbaring verzet de Bijbel zich tegen imperialisme, machtsvertoon en uitbuiting, en stelt er iets anders voor in de plaats: visioenen van heelheid in een gebroken wereld. De aarde en het land spelen daarin telkens een essentiële rol. In de christelijke traditie raakte het ondergesneeuwd, maar duurzaamheid blijft zo een wezenlijk Bijbels thema. Een diepgravende groene lezing van de Bijbel biedt hoop en inspiratie bij de grote vragen van vandaag.

Een deel van de inhoud is eerder verschenen in een succesvolle webinarserie voor voorgangers en theologen. De inhoud is aangepast zodat zowel theologen als geïnteresseerden in groene exegese nieuwe inzichten op kunnen doen met betrekking tot verschillende teksten.

Prof. dr. Matthijs de Jong en Cor Hoogerwerf MA laten als Bijbelwetenschappers de betekenis van de Bijbelse teksten zien. De uitleg die ze bieden is grondig, vernieuwend en aansprekend.

Hemels groen. Nieuw licht op duurzaamheid als Bijbels thema. Matthijs de Jong en Cor Hoogerwerf. Uitgegeven door Nederlands Vlaams Bijbelgenootschap. Prijs € 24,95. ISBN: 9789089122803

Tante José

Tante José is de oud-tante van fotografe Astrid Huis. Ze was zuster van Barmhartigheid van Ronse en een groot deel van haar leven actief in Congo. Astrid komt in contact met foto-

graaf Carl de Keijzer die gaat exposeren over Congo. Dit is voor haar de start van een zoektocht naar tante José en ze duikt in de familie-albums en gaat op bezoek bij het klooster in Glorieuxpark in Eindhoven en in Ronse. Daar spreekt ze met enkele medezusters van haar oud-tante, die al twintig jaar geleden overleden is. Dit alles leidt tot een expositie, samen met Carl de Keijzer en een boek.

In het boek tante José zijn veel foto's te vinden uit het familie-album en van de zusters uit haar tijd in de missie in Muethsi, Congo. Ook maakte Astrid mooie portretten van de medezusters van José. Het geheel is aangevuld met korte teksten waarin het leven van deze bijzonder vrouw wordt geschetst aan de hand van de foto's en de verhalen van familie en medezusters. Het geeft een beeld van het leven en werken van de zusters in de afgelegen gebieden in Congo en het vele werk dat ze daar hebben verricht.

Astrid zelf zegt hierover: "Ondanks de band die ik voelde met tante José, was Congo voor mij een ver-van-mijn-bed-show. Pas toen ik me ging verdiepen in haar leven, veranderde mijn beeld over haar en haar missie compleet. Ik dacht altijd dat de missie gelijk stond aan 'zieljes winnen', vaak met economisch gewin als verborgen agenda. Dat alles was alleen niet de missie van tante José. Zij wilde mensen helpen. Daar lag haar roeping en de enige manier om dat als vrouw halverwege de vorige eeuw voor elkaar te krijgen, was door zich aan te sluiten bij een klooster. Het was de manier voor onafhankelijke vrouwen om zich aan het keurslijf van de maatschappij te onttrekken. Tante José staat voor mij nu voor het kiezen voor jezelf, daadkracht, leven in het moment en emancipatie."

Tante José. Astrid Huis. Uitgegeven in eigen beheer.

Verkrijgbaar via bol.com voor € 35,00. ISBN: 9789083365077

Pelgrims

Jaar van Gebed

Dit jaar, 2024, voorafgaand aan het Heilig Jaar, is door paus Franciscus uitgeroepen tot een jaar van gebed. Het thema van het Heilig Jaar is Pelgrims van Hoop. Dit thema zal ook dit Jaar van Gebed begeleiden. De KNR nodigt alle mensen van het godgewijde leven uit om hieraan op de een of andere manier deel te nemen.

Pelgrims van de hoop

Het thema heeft twee aspecten: pelgrim-zijn en hopen. Pelgrimage is wonderbaarlijk populair. Hoe ontkerkelijk onze samenleving ook is, het idee van op weg gaan om op die weg de wezenlijke dingen van het leven te zoeken, spreekt mensen aan. De Weg naar Santiago is nog nooit in de geschiedenis zo vaak gelopen als in de laatste dertig jaar. Of je nu het Brabantse Kloosterpad, de Walk of Wisdom of Wegen met Zegen loopt, je zult nooit helemaal alleen zijn. De mensheid is onderweg, en de eenvoudigste manier van reizen, het lopen, heeft iets dat andere manieren niet hebben. Het is heel aards en het tilt je boven jezelf uit.

Hoop is in onze wereld een schaars goed. In het zicht van oorlogsgeweld, vluchtelingenschap en bedreiging van ons hele bestaan kunnen we gemakkelijk alle hoop verliezen. In de encycliek *Spe salvi* houdt paus Benedictus XVI de belofte van Paulus: "In deze hoop zijn wij gered" (Rom. 8,24) tegen het licht. Wat is dat voor hoop, wat mogen wij hopen? Je kunt hopen op grote of kleine dingen, maar de uiteindelijke hoop ligt in God en Jezus Christus. Deze hoop is geen abstract verhaal; we kennen er voorbeelden van uit ons eigen leven en uit het grote verhaal van onze wereld: situaties en mensen die ons laten zien dat we redenen hebben tot hoop, niet alleen op basis van wat wij als mensen allemaal voor elkaar kunnen krijgen, maar juist ook in dat wat ons geschonken wordt.

Wat gaan we doen

De KNR hoopt de Nederlandse kloostergemeenschappen in het Jaar van Gebed iets te kunnen bieden. In eerdere jaren hebben we goede ervaringen gehad met een gebedsestafette. Dat gaan we nog een keer doen. We zullen

Jubileumgebed van het jubeljaar 2025

Vader in de hemel,
moge het geloof dat U ons gegeven hebt in uw Zoon,
Jezus Christus, onze broeder,
en moge de vlam van liefde die in ons hart is ontstoken
door de Heilige Geest,
in ons de zalige hoop doen herleven op de komst
van uw Koninkrijk.

Moge uw genade ons onvermoeibaar maken
in het zaaien van evangelische zaden
die de mensheid en de kosmos van binnenuit omvormen.

Moge uw genade ons standvastig maken
in de zekere verwachting van een nieuwe hemel
en een nieuwe aarde,
wanneer de machten van het kwaad zijn overwonnen,
en uw glorie voor eeuwig zal worden geopenbaard.

Moge de genade van het Jubeljaar in ons,
Pelgrims van Hoop,
een verlangen doen herleven
naar de schatten van de hemel.

Moge diezelfde genade de vreugde en vrede
van onze Verlosser
over de hele aarde verspreiden.

Aan U, onze God, te allen tijde gezegend,
zij glorie en lof in eeuwigheid.

Amen

alle gemeenschappen daarover aanschrijven. Voor materiaal zullen we putten uit de diverse religieuze families. We willen stimuleren dat kloosters de mensen om hen heen die zij kennen, bij het Jaar van Gebed betrekken. Speciale aandacht willen we geven aan het bereiken van jongeren. Verder willen we graag het idee van pelgrimage vorm geven. Over al deze activiteiten zult u nader bericht krijgen. Houd ook de website van de KNR in de gaten.

Landelijke activiteiten

Verder organiseren ook de bisdommen en de kerkprovincie activiteiten in het Jaar van Gebed en in het Heilig Jaar. Een landelijke projectgroep is op dit moment bezig plannen uit te werken. Ook de KNR is daarbij betrokken. Informatie hierover zal te vinden zijn op de speciale website www.jubeljaar2025.nl

Kort voor Pasen publiceerde deze projectgroep een gebedskaart met daarop de Nederlandse vertaling van het Jubileumgebed en het Onze Vader. Alle religieuze instituten van de KNR hebben deze toegestuurd gekregen om uit te delen aan hun eigen leden.

TOM BOESTEN

Varia / korte berichten

Jonge religieuzendag rond gebed

Vrijdag 16 februari werd de Jonge Religieuzendag gehouden bij de trappisten van Abdijs Onze Lieve Vrouw van Koningshoeven. Zuster Marijke doet verslag.

Na de koffie en thee was het officiële welkom en de uitleg van de dag. Het thema was: 'Het jaar van het gebed'. Paus Franciscus heeft dit thema voor het jaar 2024 gekozen ter voorbereiding op het jubeljaar in 2025. Daarna werd er onder leiding van zuster Fidei een actief spel gespeeld in twee teams. Strategisch zittend op een stoel, de bal

len in kleine groepjes en vertelden we over het gebed dat we meegenomen hadden vanuit een ieders eigen traditie. Zo tegen half twaalf liepen we met elkaar naar de kapel en vierden we met de monniken de Heilige Mis. Aansluitend genoten we van een heerlijke verse tomatensoep en verse broodjes met eigen gemaakte kaas en was er alle ruimte om elkaar te ontmoeten.

Rond half twee werd door middel van een powerpoint iets verteld over het jaar van het gebed. Na deze presentatie gingen we twee aan twee wandelen en spraken we aan de hand van een citaat uit de presentatie met elkaar. Bijzondere gesprekken ontstonden er rond het thema gebed en het uur was zo om!

Als afsluiting was er nog koffie en thee en deelden we nog onze indrukken van deze dag. Wat we terug hoorden was dat het een mooi programma was, een mix van bezinning en ook ontmoeting. En dat er veel vreugde en bemoediging was.

Zo rond de klok van vier uur ging een ieder weer op naar zijn of haar gemeenschap.

ZUSTER MARIJKE OSC

overgooien en proberen te scoren. Het was een energievolle start van deze dag!

Na het openingsspel gingen we ons verde-

Foto's: zuster Nadia Kroon

Onderscheiding voor zuster Regina Mattens

Op 29 november ontving zuster Regina Mattens van de dominicanessen van Neerbosch de H. Johannes Evangelistpenning uit handen Mgr. de Korte. Deze penning is een onderscheiding voor mensen die zich op bijzondere wijze verdienstelijk hebben gemaakt voor de Kerk in het bisdom van 's-Hertogenbosch. Dat kan zijn op parochieel, dekenaal of diocesaan niveau. Zuster Regina kreeg de penning vanwege haar werk voor de Diocesane Commissie Kerkelijk Kunstbezit. Sinds 2004 is zij betrokken geweest bij deze commissie en was ze werkzaam in het bisdomhuis. Daarnaast bezocht ze ook vele kerken in het bisdom om kerkelijke kunst te registreren. In het voormalige bisdomblad schreef zuster Regina regelmatig artikelen over de kerkelijke kunst die zij tegenkwam in haar werk. Daaruit sprak altijd haar toewijding, plezier, kennis en waardering voor de kerkelijke kunst.

Vraag en aanbod

→ Oproep voor Afrikaanse stoffen

Bij deze de vraag, namens de Witte Zusters, aan ordes en congregaties die nog ongebruikte Afrikaanse lappen stof hebben liggen, om deze te doneren aan De Dames van de Zijden Draad in Beek en Donk. Deze club enthousiaste vrouwen o.l.v. Marjo van Kilsdonk naait al jaren mooie producten van deze stoffen, zoals kussens, tassen, sleutelkoorden, vlaggenlijnen, sjaals, kerstkaarten, wijnzakken enz. De opbrengst van de verkoop gaat naar een school en een zorgboerderij voor gehandicapte kinderen in Ghana, maar ook naar kleine projectjes voor kinderen in Nederland. U zou hen hier erg blij mee maken. De stoffen kunnen in overleg worden opgehaald. Mail of bel naar Marina van Dalen, coördinator Witte Zrs in Bostel: m.vandalen@wittezusters.nl of 0411-602761. Alvast hartelijk dank!

→ Nieuwe bewoner gezocht voor Sint Agatha

Klooster Sint Agatha heeft per 1 maart 2024 plek voor een nieuwe bewoner of bewoonster. Twee vleugels van het klooster zijn bestemd voor bewoning. Ze zijn enkele jaren geleden verbouwd naar twaalf zelfstandige appartementen, voor kruisheren en voor andere geïnteresseerden. Alle bewoners dragen bij aan de instandhouding van een stille plek in onze samenleving en aan de activiteiten van het klooster: het Erfgoedcentrum, de kloostertuin, het getijdengebed. Het vrijkomende appartement is bestemd voor een eenpersoonshuishouden. Mocht je interesse hebben, dan nodigen we je uit om voor meer informatie contact op te nemen met c.vandenberg@erfgoedkloosterleven.nl

→ Gezocht: stapelbare stoelen!

Van het Franciscushuis (onderdeel van Stadsklooster San Damiano in Den Bosch) wordt veel gebruik gemaakt voor bijeenkomsten en vergaderingen. Omdat de huidige stoelen stoffen bekleding hebben, die niet meer schoon te krijgen is, zijn wij op zoek naar nieuwe/andere stoelen. Wij zoeken een set van ongeveer zeventig stapelbare en afneembare conferentie-/vergaderstoelen met leuning. Voor een voorbeeld zie bijgevoegde foto.

Omdat we – waar mogelijk – ook voor duurzaamheid gaan, willen we ons eerst oriënteren bij zusters en broeders, die mogelijk hun klooster gaan verlaten en hun stoelen graag een goede herbestemming zouden willen geven. Vrede en alle goeds!

Uw reactie graag naar:
franciscushuis@minderbroedersfranciscanen.net

→ Project De Thuisgevers zoekt opvangruimte bij kloosters

Project de Thuisgevers is gestart in oktober 2022 en is een gezamenlijk initiatief van de gemeente Kampen de Protestantse Kerk Nederland. In de AZC's zitten zo'n 12.000 statushouders te wachten. Zij kunnen een nieuw bestaan in Nederland gaan opbouwen, alleen, door de woningnood, zijn er voor hen geen woningen te vinden. Dit betekent een nog langere wachttijd die zij door moeten zien te komen en die tot zo'n twee jaar kan oplopen.

Het Project de Thuisgevers zoekt voor hen in heel Nederland naar plekken waar tijdelijke huisvesting mogelijk is bij voorkeur in 'welwillende' gemeentes. Zij doet dit in samenwerking met gemeentes, provincies, COA, Ministerie van Justitie en Veiligheid, Vluchtelingenwerk, lokale kerken, (maatschappelijk georiënteerde) ondernemers etc..

Er wordt ook gezocht naar gebouwen of terreinen bij parochies en kloosters waar bijvoorbeeld flexwoningen kunnen worden ingebouwd of geplaatst. In een kerk of deel van een klooster kun je meerdere flexibele woningen plaatsen, ook tijdelijk. En tiny houses die je op een trailer kunt aanvoeren naar een stuk grond van een parochie of klooster dat tijdelijk ter beschikking kan worden gesteld. De lokale gemeente stelt zich ervoor garant dat binnen haar grenzen de statushouders ook hun permanente woning zullen gaan vinden.

Via het ministerie van Justitie en Veiligheid is er geld beschikbaar om de statushouders op weg te helpen en om verbouwingen toe te passen om locaties geschikt te maken. De mensen van de Thuisgevers zijn hierbij de oliemannetjes, zeg maar; zij nemen initiatief en leggen de contacten tussen de betrokken instanties.

De Thuisgevers is een initiatief van de gemeente Kampen en de Protestantse Kerk in Nederland, ondersteund door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Raad van Kerken in Nederland. De Thuisgevers wordt financieel mogelijk gemaakt door het ministerie van Justitie en Veiligheid en gefaciliteerd door het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA). Meer informatie: www.dethuisgevers.nl of telefonisch: 06-21903658

Religieuzen uit het Wereldhuis in Boxtel planten Laudato Si' boom

De paters en zusters van drie congregaties die wonen in het Wereldhuis in Boxtel hebben een Laudato Si'-boom geplant. Dit gebeurde op donderdag 25 januari 2024, de Joodse boomplantdag Toe Bisjwat.

Zorg voor de Schepping

De Medische Missiezusters (MMZ), de Paters Assumptionisten en de Missiezusters van Onze Lieve Vrouw van Afrika wonen met lekenbewoners in het WoonZorgCentrum Wereldhuis en in de aangrenzende seniorenflat Molenhof. Het idee voor het planten van een boom ontstond na het lezen van de klimaatbrieven van paus Franciscus Laudato Si' en de opvolger Laudate Deum. Voor alle drie de congregaties geldt dat aandacht voor de Schepping en een sobere en duurzame leefstijl heel belangrijk zijn. Zij sluiten graag aan bij de woorden van paus Franciscus. "Alles is met alles verbonden, een gevoel van diepe eenheid met de rest van de natuur kan niet echt zijn als ons hart geen tederheid, medelijden en bezorgdheid voelt voor onze medemens. Wij zijn een deel van de natuur, we leven erin en zijn er voortdurend mee in interactie. We moeten een oude les hernemen, te vinden in verschillende religieuze tradities en in de Bijbel: de overtuiging 'less is more'. Vrij en bewust beleefde soberheid, is bevrijdend".

Laudato Si'-boom

Overste van de MMZ, zuster Elly Verrijt, legde de betekenis van de gekozen boom, een (vrouwelijke) gingko biloba, uit. "Deze boom, ook wel de Japanse notenboom genoemd, is eeuwenoud en komt oorspronkelijk uit China. Hij stond vaak bij tempels en heeft een spirituele betekenis. Hij staat symbool voor onveranderlijkheid, voor hoop, liefde, tijdloosheid en een lang leven. De zaden worden vaak gebruikt voor blaas- en nierproblemen, spijsverteringsklachten, geheugenverlies, huidziekten etc. De bladeren van de gingko vangen veel CO₂ op en na de bom op Hiroshima, stond deze boom nog fier overeind. Het is dus een echte overlever." Iedereen

kreeg vervolgens een witte kiezelsteen om deze met een persoonlijke zegenwens bij de boom te leggen. "De naam van de Allerhoogste is geschreven in een wit steentje," staat te lezen in het bijbelboek Openbaringen.

Dank voor de bomen en de vruchten

Hierna sprak assumptionist pater Mart Lemmens een Franciscaanse zegenbede uit. Vervolgens gaf confrater en overste Leo van der Klauw een toelichting op de Joodse boomplantdag Toe Bisjwat. "In het Boek van de Schepping lezen we dat God overal op de aarde bomen en planten met zaaddragende vruchten liet ontkiemen en Hij zag dat het goed was. Volgens het beeld van de Bijbel waren de mensen in de tijd voor de zondvloed allemaal vegetariër. Hun leven hing helemaal af van de vruchten der aarde. Wij danken God voor deze vruchten. Als symbool van alle vruchten, delen we nu dadels uit, uit het land van melk en honing. Deze boom is tevens een vredesboom, wij bidden dat er snel vrede mag heersen in Israël en zeker in Gaza."

Na het eten van de dadels, werd er tot slot een lied gezongen uit dankbaarheid voor alles wat God ons geeft: 'Dank U voor deze nieuwe morgen....' Voor de gelegenheid was de tekst aangepast. "Dank u voor alle mooie bomen, dank U voor al wat leeft, dank U voor deze nieuwe Schepping en al wat beweegt. Dank U dat wij hier kunnen spreken, dank U wij horen ieders taal, dank U dat wij de vruchten eten met ons allemaal."

Na afloop van de korte ceremonie werden de bewoners in het Wereldhuis getraakteerd op warme chocomel en boom-gebak. Alle afdelingen kregen van de congregaties een zak bloembollen om in de tuin bij de boom te planten.

Pater Mart Lemmens overleed onverwacht op 8 maart 2024

Middeleeuws Graduale Sint Agatha

De bibliotheek van Klooster Sint Agatha is de enige in Nederland die sinds de middeleeuwen op dezelfde plaats bleef. Het kruisherenklooster werd gesticht in 1371 en de boekencollectie bevat een tachtigtal middeleeuwse handschriften. De kostbaarste schat is een mooi verlucht Graduale, dat rond 1500 door kruisheer Johannes van Deventer werd vervaardigd en inmiddels 500 jaar in het klooster wordt bewaard.

The Sisterhood Bag. Tassenproject voor hoop en liefde

Afgelopen periode zijn er, voortvloeiend uit het Jaar van het Brabants kloosterleven, diverse textielprojecten ontwikkeld. In de kleermakerij van de Onze Lieve Vrouwe Abdij van de Benedictinessen in Oosterhout wordt niet alleen kleding genaaid en hersteld.

Na een workshop met textielmaker Marjolein Keisper maken de zusters hier ook 'The Sisterhood Bag'. Deze handgemaakte tas van afgedankte habijten is een bijzonder souvenir waarin de zusters hun duurzame levensstijl willen doorgeven. De eerste

25 tassen vormen een unieke serie met een boodschap waarin hergebruikte materialen uit hun klooster zijn verwerkt. Daarnaast is er ook een tas uit werkschorten aan toegevoegd.

Inmiddels is er een vervolg gekomen op het project. Miranda van Bragt van het Oosterhoutse Mgr. Frenckencollege, Simone Kramer en Marjolein Keisper namen daartoe het initiatief in oveleg met de zusters.

De zusters, leerlingen van het Mgr. Frencken College en nieuwkomers van de opvanglocatie van het COA werken samen aan een nieuwe serie van 25 Sisterhood Bags. Ook deze worden gemaakt de oude habijten, in combinatie met duurzame eigentijdse stoffen, materialen en handwerk-technieken. Het thema is HOOP & LIEFDE. Miranda van Bragt: "Vanuit deze samenwerking rond textiel met de zusters van OLV abdij in Oosterhout openen we de vensters naar verhalen uit het klooster om zo te ervaren welke inzichten het kloosterleven biedt voor de vragen van deze tijd. We brengen meiden uit dezelfde leeftijd (16 t/m 18 jaar), maar met een geheel andere afkomst en geschiedenis, bij elkaar. Zij kampen

met verschillende uitdagingen in het leven, maar ze hebben zeker ook overeenkomstige struggles."

Duurzaamheid, wederzijds respect en begrip

Tijdens dit project gaan ze onder leiding van textielmaker Marjolein Keisper aan de slag met het ontwerpen en maken van een eigentijdse Sisterhood bag. Een tas gemaakt van een afgedankte zwarte habijt met daarop hun verhaal in een decoratie van 'alledaagse stof'. De basis staat vast: het model en de duurzame stof, het ontwerp van de

decoratie en de keuze voor de stof is aan de meiden. Voor deze Sisterhood Sessie wordt een naai-atelier ingericht op het Mgr. Frencken College. Vrijwilligers zullen de jongeren begeleiden bij hun naai-activiteiten. Miranda vervolgt: "Gedurende de activiteit zullen zij de handen uit de mouwen moeten steken, samenwerken en elkaar leren kennen. Wederzijds respect, acceptatie en begrip voor elkaar zijn belangrijke uitgangspunten, zoals we deze ook terugzien in de kloosterwaarden. Maar vooral ook hopen we dat er 'gewone gesprekken' zullen ontstaan die waardevol zijn, of ze nu gaan over diepere en zware onderwerpen als over alledaagse zaken."

Empowerment van vrouwen

De nieuwe unieke serie van 25 Sisterhood Bags gemaakt door zusters en jonge vrouwen met diverse culturele achtergronden wordt in het voorjaar 2024 gepresenteerd. Door hun creatieve bijdrage zorgen de leerlingen voor een tassenserie waarvan de opbrengst naar een gezamenlijk goed doel zal gaan ten behoeve van empowerment van vrouwen wereldwijd. Textiel heeft duurzame verbindende elementen in zich: The Sisterhood Bag, een tas met een missie.

opgenomen in Unesco Nederlands Memory of the World Register

Vanwege de unieke situatie en de kwaliteit van het handschrift is het sinds kort opgenomen in het Unesco Nederlands Memory of the World Register. Hierin wordt uitzonderlijk documentair erfgoed geregistreerd dat van groot belang is voor Nederland. De Unesco Commissie onder leiding van Kathleen Ferrier heeft 15 december 2023 in Klooster Sint Agatha de Unesco vlag uitgereikt.

Agenda

2024

19 april	Atelierdag, TILBURG
24 april	Regiodag, VOORHOUT
26 april	Regiodag, HEESWIJK
9 juni	Open Kloosterdag, LANDELIJK
27 juni	Algemene Vergadering, 'S-HERTOGENBOSCH
21 november	Algemene Vergadering, 'S-HERTOGENBOSCH

Als een steen in de rivier

Wanneer een steen
in een vijver wordt gegooid
maakt hij golven tot aan de rand.
Laat ons stenen gooien in kalme vijvers
ook al zijn onze stenen nog zo klein
en worden de golven niet zo groot.

De wereld is zo'n vijver;
de ideeën van mensen zijn zo'n vijver;
zusterschap is zo'n vijver;
zo'n vijver is knechtschap door mensen,
is de keten van alle verdrukking.

De steen brengt bewustwording;
de golf is een beweging;
en die beweging breidt zich uit
als wij allemaal, zij aan zij,
Staan rondom de vijver
om onze kleine stenen te gooien.

De golf stopt niet meer;
de vijver bruist van leven,
de vijver is bron van leven,
het leven gaat door...

SUN AI LEE PARK, KOREA
UIT: GEEF ONS HEDEN ONS DAGELIJKS BROOD.
BIDDEN MET DE ARMEN. JAN BROCK